

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

SODANKÄYNNIN PERIAATTEIDEN VAIKUTUS KRIISINHALLINNASSA

Tutkielma

Kapteeniluutnantti
Mikko Laakkonen

Esiupseerikurssi 61
Merisotalinja

Toukokuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
Esiupseerikurssi 61	Merisotalinja
Tekijä	
Kapteeniluutnantti Mikko Laakkonen	
Tutkielman nimi	
Sodankäynnin periaatteiden vaikutus kriisinhallinnassa	
Oppiaine, johon työ liittyy Operaatiotaito ja taktiikka	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Toukokuu 2009	Tekstisivuja 38 Liitesivuja 7
TIIVISTELMÄ Kriisinhallinnan tutkimus on ajankohtaista ja merkityksellistä sekä kansallisesta että kansainvälisestä näkökulmasta. Sotilaallisen kriisinhallinnan kiinnostavuus on jatkunut korkealla tasolla poliittisessa, sotilaallisessa ja tieteellisessä keskustelussa. Tutkimuksen avulla lisääntyneen tietämyksen tulee heijastua operatiiviseen suunnitteluun, sekä sotilasyhteisön neuvonantoon poliittiselle päätöksenteolle. Tutkielman päämääränä on arvioida sodankäynnin periaatteiden vaikutusta kriisinhallintaoperaatiolle, kun samanaikaisesti noudatetaan rauhanturvaamisen periaatteita. Päättökysongelma on: Mitkä sodankäynnin periaatteet ovat todennäköisesti suotuisia kriisinhallintaoperaation sotilaskomponentin operaatioiden vaikuttavuudelle? Lisäksi arvioidaan periaatteiden keskinäisriippuvuuden luonnetta ja mahdollisia epäsuotuisia periaatteiden yhdistelmiä. Tutkielma on laadullisen tutkimusperinteen mukainen ja lähestymistapa on hermeneuttisen tieteenfilosofian mukainen. Tarkastelun asiayhteys on kriisinhallintaoperaatio. Tarkastelu on rajattu sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sen operatiiviseen tasoon. Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin on tutkielman analyysia ja tulkintaa tukeva ajattelumalli. Epistemologinen lähestymistapa on olemassa olevan tiedon hyödyntäminen. Tutkimusaineisto koostuu erilaisista asiakirjoista. Tutkimusprosessin vahvuuksia on ollut olemassa olevaan tietoon perustuvan tausta- ja tulkintateorian hyödyntäminen. Rauhanturvaamisen periaatteet (osapuolten hyväksyntä, puolueettomuus ja voimankäytön rajoittaminen) ovat määräyksenomaisia ja siten joustamattomampia tulkintoille. Sodankäynnin periaatteet ovat ohjeellisia. Niiden hyödyntäminen edellyttää jatkuvaa tulkintaa periaatteiden käyttökelpoisuudesta. Turvallisuuden, ylläpitämisen ja moraalien periaatteet yhdessä rauhanturvaamisen periaatteiden kanssa osoittautuivat suotuisiksi. Yllätyksen periaate näyttäytyy osittain epäsuotuisana. Päämäärän valinnan, vaikutuksen keskittämisen, yhteistoiminnan, aloitteellisuuden, joustavuuden ja voimien taloudellisen käytön periaatteet näyttävät sisältävän rajoitteita. Rajoitteita tunnistettiin mm. poliittisesta, sosiaalisesta sekä informaatio ja infrastruktuuri ulottuvuuksista. Tarkastelu osoitti, että juuri nämä periaatteet ovat erityisen merkityksellisiä sotilaskomponentin ja koko kriisinhallintaoperaation vaikuttavuudelle.	
AVAINSANAT operaatiotaito, kriisinhallinta, sotilaallinen kriisinhallinta, rauhanturvaaminen, rauhanturvaamisen periaatteet, sodankäynti, sodankäynnin periaatteet, vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin, Yhdistyneet Kansakunnat, peacekeeping, peace support operations, effect based operations, EBO, effect based approach to operations, EBAO	

SODANKÄYNNIN PERIAATTEIDEN VAIKUTUS KRIISINHALLINNASSA

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	AIHEALUEEN ESITTELY	1
1.2	KESKEISET KÄSITTEET	2
1.3	TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS, TARKASTELUN KOHDE JA RAJAUKSET	4
1.4	TUTKIMUKSEN PÄÄMÄÄRÄ JA TUTKIMUSONGELMAT	5
1.5	TUTKIMUSASETELMA	6
1.6	TUTKIMUSMENETELMÄT	7
1.7	AIEMPI TUTKIMUS JA LÄHDEMATERIAALIN ESITTELY	8
2	VAIKUTUSPERUSTEINEN AJATTELUMALLI	10
2.1	AJATTELUMALLI JA SODANKÄYNNIN PERIAATTEET	11
2.2	AJATTELUMALLI KRIISINHALLINNAN ANALYYSIN JA TULKINNAN VÄLINEENÄ	12
3	SODANKÄYNNIN JA RAUHANTURVAAMISEN PERIAATTEET	14
3.1	SODANKÄYNNIN PERIAATTEET	14
3.2	RAUHANTURVAAMISEN PERIAATTEET	18
4	PERIAATTEIDEN ANALYYSI JA TULKINTA	20
4.1	VERTAILUTAULUKKO	20
4.2	HYVÄKSYNTÄ JA SODANKÄYNNIN PERIAATTEET	23
4.3	PUOLUEETTOMUUS JA SODANKÄYNNIN PERIAATTEET	28
4.4	VOIMANKÄYTÖN RAJOITTAMINEN JA SODANKÄYNNIN PERIAATTEET	31
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
5.1	TUTKIMUSTULOKSISTA	36
5.2	PÄTEVYYDEN JA LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	37
5.3	JATKOTUTKIMUKSESTA	38

LÄHTEET

LITTEET

SODANKÄYNNIN PERIAATTEIDEN VAIKUTUS KRIISINHALLIN- NASSA

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen esittely

Kriisinhallinnan tutkimus on ajankohtaista ja merkityksellistä sekä kansallisesta että kansainvälisestä näkökulmasta. Uudistettu laki Puolustusvoimista täsmensi yhteisömme lakisäätteistä velvoitetta osallistua kansainväliseen kriisinhallintaan¹. Myös kansainvälisen järjestelmän muutokset ovat olleet merkittäviä. NATO:n ja EU:n kehitys, YK:n rooli ja merkitys,² asevoimien transformaatio ja niiden kokemukset sekä Lähi-idässä että Afrikassa ovat vaikuttaneet myös sotilaalliseen kriisinhallintaan³. Kehittyvien maiden osallistumien kriisinhallinnan toteutukseen on myös huomioitava kehityskulku. On myös esitetty, että konfliktit painottuvat kansallisvaltioiden välisistä kriiseistä valtioiden sisäisiin kriiseihin.

Kriisinhallintaoperaatiot ja niihin liittyvien ilmiöiden kiinnostavuus on jatkunut korkealla tasolla poliittisessa, sotilaallisessa ja tieteellisessä keskustelussa. YK on kehittänyt rauhanturvaamiseen 2000-luvulla ns. yhdistettyjen operaatioiden mallin⁴. Eurooppalaiset maat ovat kehittämässä ns. kokonaisvaltaista lähestymistapaa kriisinhallintaoperaatioihin⁵. Voidaan perustellusti väittää, että kriisinhallinta on kokenut merkittävän evoluution. Rauhanturvaamisen rinnalle on tullut rauhaan pakottamista, rauhaa tukevia operaatioita ja sotilaallisia interventioita.

Klassisen ajattelun soveltuvuus nykyaikaan on kiinnostava vastakkainasettelu. Aikalaisten ymmärtämä kriisinhallinta on melko uutta asevoimille. Sotataidollisessa ajattelussa esiintyy

¹ *Laki Puolustusvoimista 11.5.2007/551*, voimaantulo 1.1.2008, Puolustusvoimien tehtävät 2§.

² Pohjois-Atlantin liitto (NATO), Euroopan Unioni (EU), Yhdistyneet Kansakunnat (YK).

³ Raitasalo, Jyri ja Sipilä, Joonas: *Sodan määrittelystä - Käsitteet sodasta sodankäynnin taustalla*, Edita Prima, Helsinki, 2004, s. 2.

⁴ United Nations Department of Peacekeeping Operations (UNDPKO): *United Nations Peacekeeping Operations --*, New York, 2008, http://pbpu.unlb.org/pbps/Library/Capstone_Doctrine_ENG.pdf, 6.2.2009. YK käyttää määritelmää "integrated mission approach".

⁵ Rintakoski, Kristina ja Autti, Mikko: *Comprehensive Approach --*, Edita Prima, Helsinki, 2008, s.11.

usein selkeä vihollinen. Nykyaikaisessa kriisinhallinnassa vihollisen täsmällinen osoittaminen on usein haastavaa. Toisaalta myös sodan toimeenpano on perustunut mahdollisuuteen erottaa taistelukenttä ja kansalaisyhteiskunnat toisistaan⁶. Todellisuus on toisenlainen. Läpi historian sodat ovat suoraan ja välillisesti vaikuttaneet yhteiskuntiin. Kriisinhallintadoktriinien kehittämisellä on pyritty vastaamaan edellä esitettyihin haasteisiin.

Kriisinhallinnan tutkiminen on merkityksellistä kansallisesta näkökulmasta. Aiheen tietämyksen tulee vaikuttaa joukkojen suorituskykyvaatimuksiin. Tietämys ohjaa myös joukkojen ja henkilöstön koulutusjärjestelmää, jolla saavutetaan osaamista⁷. Parantuneen osaamisen tulee heijastua operatiiviseen suunnitteluun, sekä sotilasyhteisön neuvonantoon⁸ poliittiselle päätöksenteolle. Merkityksellisyyttä korostaa sotilasteknologian kustannustason nousu, joka pakottaa arvioimaan toiminnan vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. ”Tulevaisuuden kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelu perustuu vaikutuspohjaiseen ajatteluun⁹.” On korostunut tarve palata upseerien ammattitaidon ytimeen eli operaatiotaitoon¹⁰. Miten suunnitellaan ja toteutetaan vaikuttavia sotilaallisia kriisinhallintaoperaatioita, joissa toimintaympäristö on huomioitu kokonaisvaltaisesti. *Jotta haasteeseen voidaan vastata, on osattava kriisinhallinnan operaatiotaito.*

1.2 Keskeiset käsitteet

Käsiteanalyysi ei ole tämän tutkielman päämäärä. Vain keskeisimmät käsitteet on määritelty tarkoituksenmukaisella tarkkuudella. Käsitteistä on olemassa runsaasti tausta-aineistoa, joista keskeisimmät on esitetty viitteissä. Sodankäynnin ja kriisinhallinnan periaatteet, sekä vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin määritellään omina kokonaisuuksina.

Sotilaallisen kriisinhallinnan käsite ei erottele rauhanturvaamista tai rauhaan pakottamista.¹¹ Se on yleiskäsite kansainvälisille rauhaa tukeville operaatioille.¹² Suomalaisen lainsäädännön

⁶ Raitasalo (ja muut 2004), s. 2.

⁷ Krogars, Marco ja Parikka, Eevastiina: *Sotilaana globalisoituvassa maailmassa*, Hakapaino, Helsinki, 1999, s. 52. Tässä kuvataan tiedon, informaation, tietämyksen ja osaamisen käsittehierarkia.

⁸ Välimäki, Pasi: Tiedustelu rauhaatukevissa operaatioissa, Hakapaino, Helsinki, 1999, s.1. - Lieutenant General Sir Michael Rose, Commander UNPROFOR: ” -- it is our job to make sure that propaganda does not provide the basis upon which policy is based. We have to ensure that the international community, in particular, understands the reality, not the rhetoric.”

⁹ Puolustusministeriö: *Turvallisesti tulevaisuuteen*, Kirjapaino Keili, Helsinki, 2006, s.18.

¹⁰ Kesseli, Pasi: Operaatiotaito ja taktiikka tieteenalana, *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, Huttunen, Mika ja Metteri, Jussi (toim.), Edita Prima, Helsinki, 2008, s. 11.

¹¹ NATO: *Peace Support Operations – AJP 3.4.1*, 2001, s. 39.

¹² Valtioneuvoston kanslia: *Suomen turvallisuus- ja ulkopolitiikka 2004*, Edita, Helsinki, 2004, ss. 37 - 38. Ks. myös Nurmela, Teemu: *Sotilaallisen kriisinhallintajoukon taistelutilaaan vaikuttavat tekijät*, Edita Prima, Helsinki, 2007, s.9.

mukaan sotilaallisen kriisinhallinnan tarkoitus on rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen.¹³ Tässä tutkielmassa *rauhanturvaaminen* ymmärretään yhtenä kriisinhallinnan osa-alueena, ja sotilaallista kriisinhallintaa tarkastellaan rauhanturvaamisen asiayhteydessä. Rauhanturvaamisen päämäärä on toimeenpanna rauhanneuvotteluissa hyväksytyjä tavoitteita. Rauhanturvaamisen keinoihin kuuluvat: turvallisen ja vakaan ympäristön muodostaminen, poliittisen prosessin ja sovittelun edistäminen, sekä YK:n ja muiden osallistujien toimien yhteensovittaminen.¹⁴ YK:n rauhanturvaamistoiminnassa *mandaatilla* tarkoitetaan oikeudellista viitekehystä. Se määrittelee rajoitukset ja velvollisuudet vastuulliselle organisaatiolle tai yksilölle.¹⁵

Strategisella tasolla toimivat kansallisvaltiot ja merkittävimmät kansainväliset järjestöt. Tällä tasolla toimijat kohdentavat kaikkia käytössään olevia voimavaroja saavuttaakseen omat poliittiset päämääränsä. Toiminta yhteensovitetaan sekä kansallisiin että kansainvälisiin rajoitteisiin ja perusteisiin.¹⁶ Strategisella tasolla asetetaan rauhanturvaamisoperaation kokonaispäämäärät, annetaan poliittis-strategista ohjausta sekä osoitetaan käyttöön saatavat voimavarat.

Operatiivisella tasolla toimii rauhanturvaamisoperaation ylin johto ja esikunta¹⁷. ”*Operaatiotaidolla* yhdistetään taktiset tehtävät strategisiin päämääriin -- useamman toisiinsa liittyvien taistelujen muodostaman sotatoimien suunnittelua, valmistelua, toimeenpanoa ja johtamista.”¹⁸ Lainauksen ensimmäisellä osalla osoitetaan operaatiotaidon asema. Se soveltuu myös sotilaallisen kriisinhallinnan asiayhteyteen. Jälkimmäinen osa kuvastaa operaatiotaidon sisältöä. *Operaatioilla* tarkoitetaan niitä toimien kokonaisuuksia, joilla taktiset tehtävät suunnataan vaikuttamaan strategisiin päämääriin.¹⁹ ”*Taktiikka* on tehtävän toteuttamiseen annettujen resurssien ja keinojen tarkoituksenmukaista suunnittelua, soveltamista ja käyttöä haluttujen päämäärien saavuttamiseksi taistelussa.”²⁰ Kriisinhallintaympäristössä taktisella, operatiivisella ja strategisella tasolla on taipumus tiivistyä. Taktisen tason toimilla voi olla välittömiä strategisia vaikutuksia. Näin ollen on mahdollista, että strateginen ohjaus ohittaa operatiivisen tason. Tämä ilmiö voi rajoittaa kriisinhallintaoperaation toimintavapautta.²¹

¹³ Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta, 31.3.2006.

¹⁴ Liite 1. UNDPKO (2008), ss. 18 - 19, 23 ja liitteet. Ks. Kenttäohjesääntö (2007), s. 104.

¹⁵ UNDPKO (2008), s. 16.

¹⁶ Ministry of Defense (MoD): *British Defense Doctrine*, Swindon, 2008, s. 2-6. Ks. NATO (2001), ss. 1-1 – 1-10; sekä UNDPKO (2008), ss. 66 – 67.

¹⁷ Liite 2. Ks. UNDPKO (2008), s. 67; sekä MoD: *The Military Contribution to Peace Support Operations*, Swindon, 2004, ss. 2-14 – 2-15.

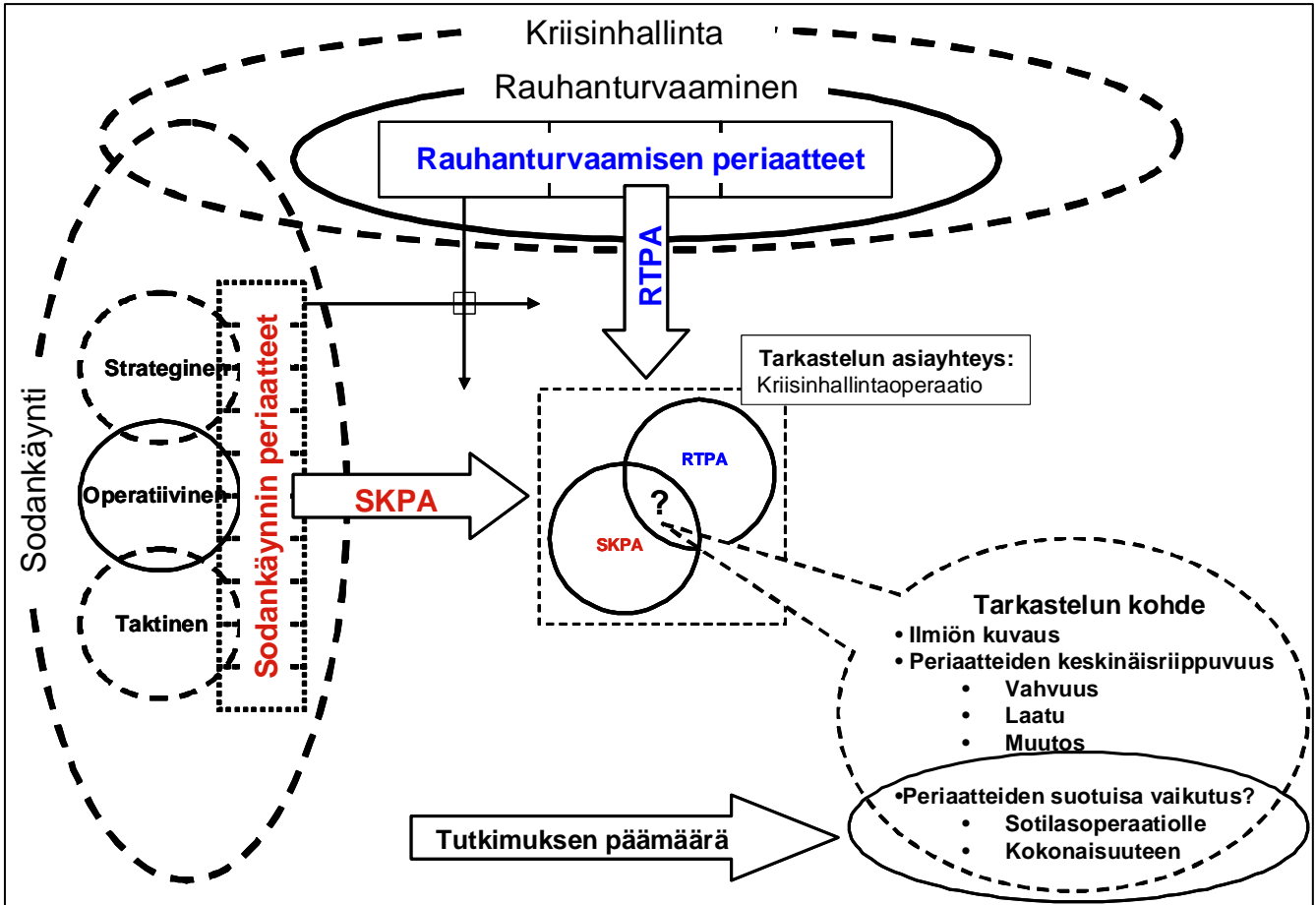
¹⁸ Kesseli Pasi, professori, luento 15.10.2008, materiaali kirjoittajalla. Ks. MoD (2008), s. 2-7.

¹⁹ NATO (2001), s. 3-1: Asiakirjassa tuodaan esille rauhaa tukevien operaatioiden merkitys poliittisten päämäärien saavuttamisessa. Operaatioiden kytkeminen strategiseen tasoon on varsin selvä.

²⁰ Kesseli, luento 15.10.2008. Ks. Huttunen, Mika: *Näkökulmia taktiikkaan*, Edita, Helsinki, 2005, s. 46.

²¹ Liite 2. Ks. MoD (2004), s. 2-15.

1.3 Tutkimuksen viitekehys, tarkastelun kohde ja rajaukset

Kuva 1: Tutkimuksen viitekehys

Sodankäynnin ulottuvuudet voidaan jakaa taktiseen, operatiiviseen ja strategiseen tasoon. Tämän työn kiinnostuksen kohde on operatiivinen taso. Jo vuosisatoja on tutkittu sodankäyntiin liittyviä periaatteita. Periaatteiden soveltamisella käytäntöön uskotaan olevan myönteinen vaikutus sodankäynnissä. Tämän työn teoreettisen viitekehyksen ensimmäisen osan, taustateorian, muodostavat sodankäynnin periaatteet. Kriinhallintaan sisältyy rauhanturvaaminen, jonka asema on esitetty liitteessä 1. Rauhanturvaamistoiminnassa noudatettavia periaatteita on julkaistu mm. YK:n toimesta. Tämän työn teoreettisen viitekehyksen toisen osan, tulkintateorian, muodostaa rauhanturvaamisen periaatteet. Tarkastelun kohde on edellä mainittujen periaatteiden keskinäisriippuvuus sekä keskinäisriippuvuuden vaikutus. Tarkastelu toteutetaan kriinhallintaoperaation asiayhteydessä.

Työn näkökulma on kriinhallintaoperaation sotilaskomponentin²² ja operatiivisen suunnittelun näkökulma. Operaatioiden toteuttamista ei käsitellä. Työssä ei pyritä käsittelemään vaikutavuutta kohdealueen yhteiskunnan, asukkaiden, muiden siviilien, kansainvälisten järjestöjen (IGO), ei-valtiollisten järjestöjen (NGO), operaation poliittisen johdon tai osallistuvien mai-

²² UNDPKO (2008), ss. 67 - 70. Muita komponentteja ovat esim. siviili- ja poliisikomponentit.

den kansalaisyhteiskuntien näkökulmasta. Yhteyksiä näihin tärkeisiin ulottuvuuksiin ei voida täysin sivuuttaa. Keskinäisriippuvuudet osoitetaan siten, kun se on tarkoituksenmukaista.

1.4 Tutkimuksen päämäärä ja tutkimusongelmat

Päämääränä on arvioida sodankäynnin periaatteiden suotuisaa vaikutusta kriisinhallintaoperaatiolle, kun samanaikaisesti noudatetaan rauhanturvaamisen periaatteita. Tutkimuksen tarkoitus ei ole varmentaa yksittäistä doktriinia tai luoda ohjetta koulutukselle. Tutkimuksen anti on lisäarvon tuottaminen tapaamme ajatella ja ymmärtää sodankäynnin periaatteita kriisinhallintaympäristössä. Tutkielman työhypoteesi²³ on, että osa sodankäynnin periaatteista soveltuu sotilaallisessa kriisinhallinnassa operatiiviseen suunnitteluun.

Päätutkimusongelma on: *Mitkä sodankäynnin periaatteet ovat todennäköisesti suotuisia kriisinhallintaoperaation sotilaskomponentin operaatioiden vaikuttavuudelle?* Tukevat alatutkimusongelmat ovat: *Millainen keskinäisriippuvuus muodostuu yksittäisen sodankäynnin periaatteen ja rauhanturvaamisen periaatteen välille? Mitkä sodankäynnin periaatteet ovat todennäköisesti epäsuotuisia tyypillisen kriisinhallintaoperaation sotilaskomponentin operaatioiden vaikuttavuudelle?*

Ensimmäinen alaongelma tukee päätutkimusongelmaa, koska sen avulla voidaan analysoida ilmiötä, jonka periaatteiden keskinäisriippuvuus muodostaa. Lisäksi voidaan analysoida keskinäisriippuvuuden voimakkuutta, laatua ja mahdollista muutosnopeutta. Keskinäisriippuvuuden tarkastelua on hyödynnetty myös muissa tutkimuksissa²⁴. Jälkimmäinen alaongelma tukee päätutkimusongelmaa, koska se toimii karsintaperiaatteella. Sekä päätutkimusongelma että jälkimmäinen alatutkimusongelma ovat asetettu vaikutusperusteisen ajattelumallin mukaisesti²⁵. Tarkastelulla on lisäksi mahdollista tehdä jatkotutkimukseen liittyviä havaintoja.

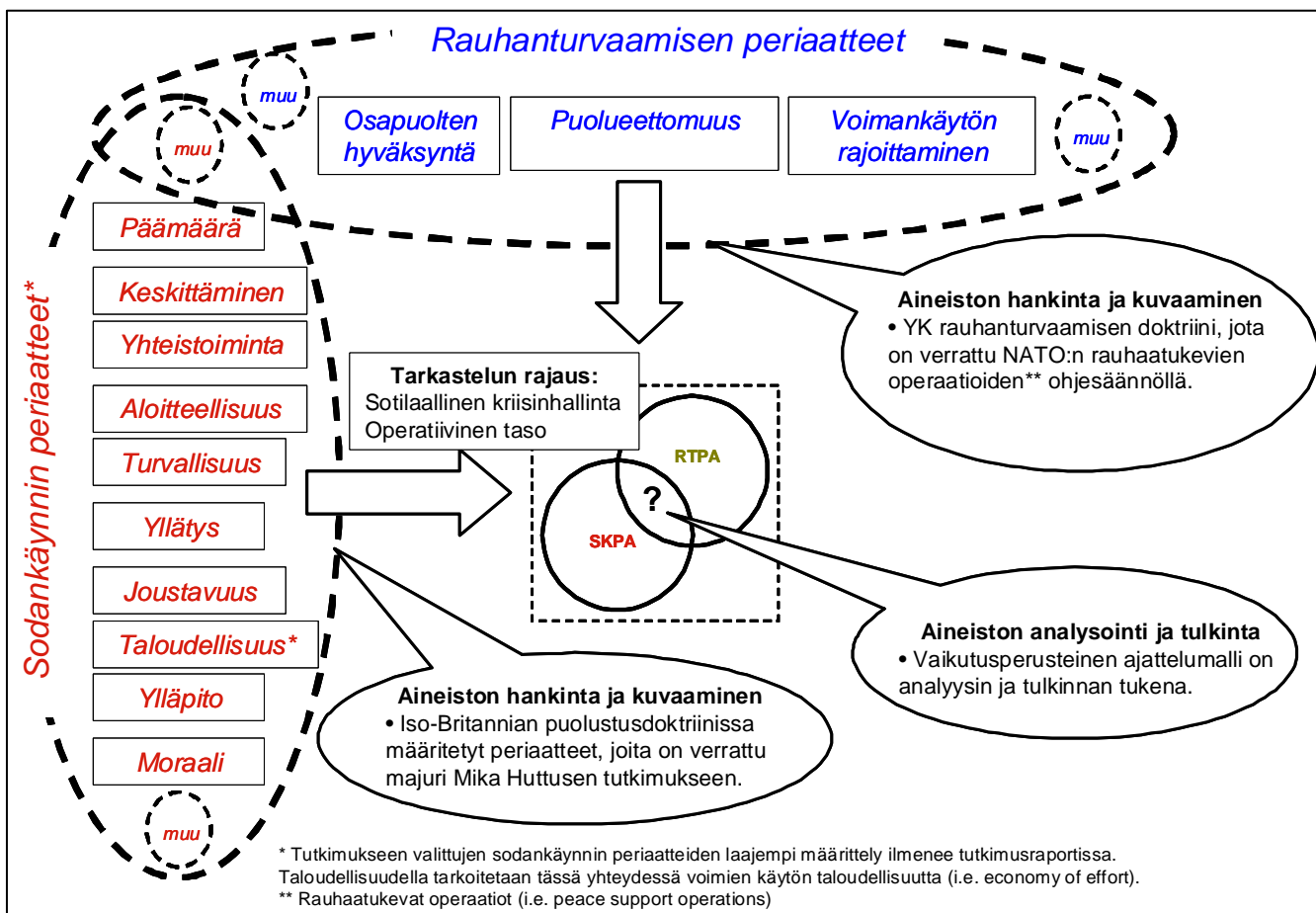
²³ Huttunen (ja muut 2008), s. 52.

²⁴ Välimäki (1999), s. 120. -- johtopäätöksiä johtamisen ja tiedustelun vuorovaikutuksesta.

²⁵ Davis, Paul K: Effects-Based Operations (EBO) - A Grand Challenge for the Analytical Community, 2001, s. 79 - 81, www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1477/, 26.8.2008. " -- to increase the odds of success and decrease the odds of troublesome side effects."

1.5 Tutkimusasetelma

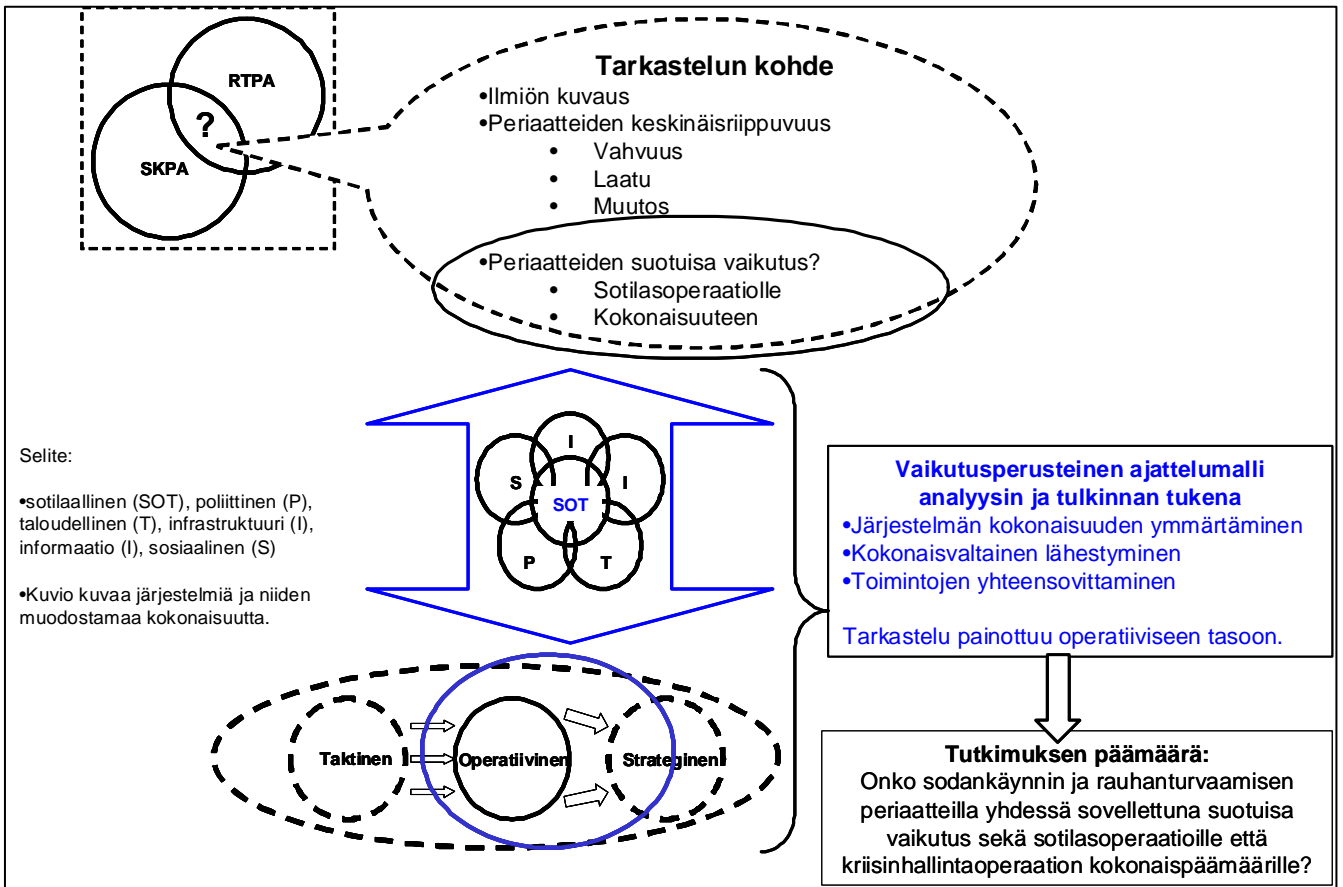
Kuva 2: Tutkimusasetelma

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa on muodostettu teoreettinen viitekehys sodankäynnin ja rauhanturvaamisen periaatteista, jotka on kuvattu luvussa 3. Sodankäynnin periaatteet on muodostettu Iso-Britannian puolustusdoktriinista. Periaatteita on verrattu majuri Mika Huttusen tutkimukseen. Rauhanturvaamisen periaatteet on valittu YK:n rauhanturvaamisen doktriinista. Periaatteita on verrattu NATO:n rauhaatukevien operaatioiden ohjesääntöön²⁶. Molempien periaatejoukkojen rinnalla on lukuisia muita periaatteita²⁷. Tutkimuksen toisessa vaiheessa on analysoitu yksittäisten periaatteiden keskinäisriippuvuutta. Kolmannessa vaiheessa on tehty tulkinta periaatteiden vaikutuksesta sotilasoperaatiolle sekä koko kriisinhallintaoperaation päämäärille. Analysoinnin ja tulkinnan tulokset on kuvattu luvussa 4. Luvussa 5 esitetään johtopäätökset tutkimustuloksista, arvio tutkimuksen luotettavuudesta sekä ajatuksia jatkotutkimuksen aiheista.

²⁶ NATO käyttää määritelmää *peace support operations (PSO)*.

²⁷ Hoffman, Frank G.: *Principles for the Savage Wars of Peace, Rethinking The Principles of War*, toim. Anthony Mclvor, Naval Institute, Annapolis, 2005, ss. 299- 316. Ks. MoD (2004), ss. 3-5 – 3-11.

1.6 Tutkimusmenetelmät

Kuva 3: Aineiston analyysi ja tulkinta

Tutkimustyö on laadullisen tutkimusperinteen mukainen²⁸, ja lähestymistapa on hermeneuttisen tieteenfilosofian mukainen. Hermeneutiikka eli tulkinta ilmiöstä painottuu ajattelutavassa, jolla aineistoa käsitellään. Koska tutkitaan monimutkaisia kokonaisuuksia eli kriisinhallintaoperaatioita, positivismi ei ollut käyttökelpoinen. Operaatiot ovat yksilöllisiä ja esimerkiksi tutkimuksen toistettavuus olisi lähes mahdotonta. Aineiston analyysi- ja tulkintaosiossa (kuva 3) kuvataan periaatteiden muodostamaa ilmiötä, analysoidaan keskinäisriippuvuuden ominaisuuksia, sekä tulkitaan keskinäisriippuvuuden merkitystä. *Tutkimuksen analyysin ja tulkinnan keskeisin kohde on operatiivisen tason toimien suuntaaminen strategisiin kokonaispäämääriin.* Tulkinnan tavoitteena ja tutkimuksen päämääränä on ymmärtää: *onko periaatteilla yhdessä sovellettuna suotuisa vaikutus sekä sotilasoperaatioille että kriisinhallintaoperaation kokonaispäämäärille.*

Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin on tutkielman analyysia ja tulkintaa tukeva ajattelumalli. Ajattelumallin hyödyntämiselle on esitetty perusteita myös kotimaisessa sotatie-

teellisessä tutkimuksessa²⁹. Ajattelumalli ja sen merkitys on kuvattu luvussa 2. Analysointi on teoriasidonnaista, jossa ensisijaisesti pyritään avaamaan uusia ajatusuria³⁰. Tarkoitus on vertailla teorioiden suhdetta toisiinsa. Näin voidaan saavuttaa syvempää ja mahdollisesti uutta tietoa. Kyseessä on siten teemoittelu analyysimenetelmänä³¹. Näin pyritään löytämään tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Teemat on muodostettu teorialähtöisesti, mihin tutkija lisää omat tulkintansa.

Hermeneuttisessa tulkintaprosessissa subjektiivisuus on tunnistettava ja huomioitava. Tutkija on itse sidoksissa tutkimuskohteeseen, ja liitteessä 4 esitetyt kokemukset ja subjektiivisuus ovat läsnä tulkinnassa. Hermeneuttisen ajattelutavan reunaehdot täytyvät tässä työssä.³² Ensinnäkin tulkinnan edellyttämät perusteet ovat olemassa aineiston muodossa. Toisaalta myös näkökulma kyetään muodostamaan tieteenalan teorioiden perusteella. Esiymmärryksen ehto toteutuu jo työtä aloittaessa ja se vahvistuu tutkimusprosessin aikana³³. Ajattelutapaa ei ole kuitenkaan valittu siksi, että yllä olevat ehdot täytyvät. Valinta on tehty, koska mahdollisilla uusilla yksityiskohdilla rikastutetaan vanhalla tavalla nähtyä maailmaa. Tällöin uusia ymmärtämistä parantavia yksityiskohtia nousee esille tästä uudesta kokonaisuudesta.³⁴

Työn epistemologinen lähestymistapa on olemassa olevan tiedon hyödyntäminen³⁵. Tutkimusaineisto koostuu erilaisista asiakirjoista. Tietoa kyseenalaistetaan ja sen totuusarvoa arvioidaan. Lähestymistavan lisäarvo on, että onnistuessaan se tuottaa näkemyksellistä tietoa. Puolustushallinnossa on tarve näkemyksellisen tiedon tuottamiseen ja kykyyn tuottaa sitä³⁶, koska tulevaisuudessa toimitaan yhä monimutkaisemmassa toimintaympäristössä.

1.7 Aiempi tutkimus ja lähdemateriaalin esittely

Tutkimusaineisto perustuu kirjallisiin lähteisiin. Kirjallisiin lähteisiin tukeutuminen on perusteltua, kun huomioidaan tutkimusasetelma. Hermeneuttisen lähestymistavan mukaisesti lähde-

²⁸ Huttunen (ja muut 2008), s. 35, 37, 39. Tarkasteltavasta aineistosta pyritään löytämään uutta, kiinnostavaa tietoa (s. 35). Operaation ja yhteisoperaation tasoilla laadullinen tutkimus on perustelu valinta (s. 37). Tutkimuskysymysten asettelulla pyritään palvelemaan päätöksentekoa (s. 39).

²⁹ Välimäki (1999), s. 126.

³⁰ Huttunen (ja muut 2008), ss. 21 - 24.

³¹ Huttunen (ja muut 2008), s. 54.

³² Huttunen (ja muut 2008), s. 24.

³³ Huttunen (ja muut 2008), s. 23 - 29. Tässä tutkielmassa keskeisimmät esiymmärryksen ulottuvuudet ovat: operaatiotaito, operatiivisen suunnittelun perusteet, sodankäynnin periaatteet, vaikutukseen perustuvat operaatiot, sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot.

³⁴ Huttunen (ja muut 2008), s. 25.

³⁵ Keskinen Auli, dosentti, MPKK, luento EUK 61:lle 4.9.2008, materiaali kirjoittajalla.

³⁶ Keskinen, luento 4.9.2008.

aineiston valinta on ollut varsin subjektiivista³⁷. Tähän on olemassa kolme perustetta: (1) esitietoisuus aiheesta on ohjannut valintoja, (2) opinnäytetyöhön varattu rajallinen aika on pakottanut rationaalisiiin valintoihin ja (3) subjektiivinen valinta on kurssin opetussuunnitelman mukainen. Aineistovalinnan validiteetti on riittävä, mutta mikäli käsittelyä syvennetään esim. tapaustutkimuksen suuntaan, on aineistovalintaan liittyvä metodi valittava ja perusteltava huolellisesti.

Paul K. Davisin tutkimustyö sekä yhdysvaltalaisen johtoportaan käsikirja ovat vaikutusperusteisen lähestymistavan keskeisimmät lähteet³⁸. Näitä on täydennetty artikkeleilla, joissa sekä tuetaan että kritisoidaan ajattelumallia. Erityisesti Davisin työ sisältää selkeän ilmasodankäynti näkökulman. Rauhanturvaamisen periaatteet on hahmotettu YK:n ja NATO:n ohjesääntötasoisiiin asiakirjoihin perustuen. Niiden pätevyys tulkitaan varsin hyväksi, koska erityisesti YK:n asiakirja on pitkällisen kehitysprosessin tuotos. Itse periaatteiden soveltuvuus toimintaympäristöön on aina tilannesidonnaista. Sodankäynnin periaatteet on hahmotettu brittiläisen ohjesäännön perusteella. Ohjesäännön sisältämää kuvausta on täydennetty majuri Mika Huttusen tutkimustyöpaperilla.

Operointia kriisinhallintaympäristössä on tutkittu Suomessa verrattain vähän, mutta kansainvälistä tutkimusta on runsaasti. *Kriisinhallinnan kansainvälistä tutkimusta* edustaa Richard Connaughtonin teos³⁹. Teos esittelee kriisinhallinnan haasteita esimerkkitapauksia hyödyntäen. Haasteiden kirjoa esittelevät myös Wolfgang Biermann ja Martin Vadset, sekä Nina Leonhard kollegoineen⁴⁰. Teoksia on hyödynnetty pohdinnan tukena, mutta varsinaista todistusarvon asemaa niille ei anneta. *Sodankäynnin periaatteiden soveltuvuudesta* kriisinhallintaympäristöön on olemassa artikkeleita. Esimerkkejä myös heikosti perustelluista arvioista on olemassa⁴¹. Ajatuksia nykyaikaiseen sodankäyntiin soveltuvista periaatteista esitetään jatkuvasti⁴². Anthony D. McIvorin toimittama teos on ollut hyödyllinen tulkinnan tukena⁴³.

³⁷ "Hermeneutiikka on sekä tapa ajatella että metodi." Ks. Huttunen (ja muut 2008), s. 26.

³⁸ U.S Joint Forces Command (USJFC): *Commander's Handbook for Effect Based Approach to Joint Operations*, Standing Joint Forces Headquarters, Suffolk, 2006. Ks. myös Davis (2001).

³⁹ Connaughton, Richard: *Military Intervention and Peacekeeping --*, Ashgate, Aldershot, 2001.

⁴⁰ Biermann, Wolfgang ja Vadset, Martin (toim.): *UN Peacekeeping in Trouble --*, Ashgate, Aldershot, 1998. Leonhard, Nina, Aubry, Giulia, Casas Santero, Manuel ja Jankowski, Barbara: *Military Cooperation in Multinational Missions --*, Impressum, Strausberg, 2008.

⁴¹ Alberts, David S ja Hayes, Richard E: *Command Arrangements for Peace Operations --*, NDU, 1995, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ndu/peace_alberts/tensions.html, 26.12.2008.

⁴² Ks. esim. Dunlap, Charles J: Neo-Strategicon Modernized Principles of War, *Military Review April-March 2006*, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/dunlap.pdf>, 27.12.2008.

⁴³ McIvor (2005).

Kotimaista tutkimusta edustaa Mikko Pöyhien pro gradu- tutkielma. Hän on tarkastellut vaikutusperusteista lähestymistapaa operaatioihin merellisessä kriisinhallintaympäristössä⁴⁴. Janne Ilvonen on täydentänyt tätä tutkimussuuntausta analysoimalla ajattelumallin sisältöä ja asemaa.⁴⁵ Molempia tutkimuksia on voitu hyödyntää tässä työssä. Pasi Välimäen diplomityö: ”Tiedustelu rauhaatukevissa operaatioissa”, on hyödyllinen sekä operaatioympäristön kuvauksen osalta, mutta myös tiedusteluun liittyvien haasteiden osalta.⁴⁶ Teemu Nurmelan tutkimustyö taistelutilan käsitteestä kriisinhallinnassa on hyödyllistä taustamateriaalia.⁴⁷ Tämän tutkielman kiinnostuksen kohteisiin se ei vastaa, koska työ on ansiokkaasti rajattu taistelutilan määrittelyyn.

Erityisesti YK:n, NATO:n ja brittiläiseen ohjeistukseen liittyvät poliittiset, kulttuuriset sekä viestinnälliset rajoitukset ja tarkoitukselliset on pyritty kriittisesti huomioimaan. Uusimman aineiston painotuksessa on onnistuttu erittäin hyvin: YK:n doktriini (2008), NATO:n ohjesääntö (2001), brittiläinen ohjesääntö (2008), yhdysvaltalainen käsikirja (2006) sekä McIvorin teos (2005) ovat uusia alkuperäislähteitä. Näitä voidaan tunnettavuuden, arvovallan ja vaikuttavuuden osalta pitää luotettavina⁴⁸. Keskeisin lähdemateriaali on asiayhteydessään luotettavaa.

2 VAIKUTUSPERUSTEINEN AJATTELUMALLI

Tässä luvussa esitellään vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin (EBAO)⁴⁹. Pyrkimys on kuvailla mitä EBAO on⁵⁰, miksi se on olemassa ja mitä lisäarvoa se antaa operaatio-aidolliseen ajatteluun. Yhdysvaltalaisen johtoportaan mukaan EBAO ei ole doktriini, vaan kehitteillä oleva ajattelumalli⁵¹. Ajattelumallin tulisi hyödyttää strategisen ja operatiivisen tason johtoportaita suunnittelussa, toimeenpanossa ja arvioinnissa. Ajattelumalli ei korvaa komentajien näkemystä, kokemusta ja arviointikykyä.⁵² Luvussa ei painoteta EBAO:n kehityskulkua, josta on olemassa runsaasti ulkomaista ja kotimaista tutkimusaineistoa⁵³. Lopuksi tehdään synteesi ajattelumallin hyödyntämisestä tämän tutkimuksen analyysissä ja tulkinna-

⁴⁴ Pöyhä, Mikko: *Vaikutukseen perustuvat operaatiot merellisessä kriisinhallinnassa*, Helsinki, 2008.

⁴⁵ Ilvonen, Janne: *Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin*, Helsinki, 2008a.

⁴⁶ Välimäki, Pasi: *Tiedustelu rauhaatukevissa operaatioissa*, Hakapaino, Helsinki, 1999.

⁴⁷ Nurmela, Teemu: *Sotilaallisen kriisinhallintajoukon taistelutilaan --*, Edita Prima, Helsinki, 2007.

⁴⁸ Rajala Kimmo, everstiluutnantti, MPKK, luennot EUK 61:lle, 15.10.2008, materiaali kirjoittajalla.

⁴⁹ Ilvonen (2008a).

⁵⁰ Kesseli, Pasi ja Huhtinen, Aki-Mauri: Voiko sotaa systematisoida, *Sotilasaikakauslehti* 12/2007.

⁵¹ USJFC (2006), s. 2 – 3. Ks. myös Carpenter, Mason P. ja Andrews, William F.: Effect-Based Operations --, *Joint Forces Quarterly*, http://www.ndu.edu/inss/Press/jfq_pages/editions/i52/16.pdf, 27.12.2008. Ks. myös <http://www.cs.tut.fi>, 9.10.2008. ”Paradigma ajatusmalli, lähestymistapa; -- ; tieteesä kulloinkin hyväksytyt peruseriaatteet --.”

⁵² USJFC (2006), s. i.

⁵³ Ks. liite 3, jossa diskussio ajattelumallista ja siihen kohdistetusta kritiikistä.

2.1 Ajattelumalli ja sodankäynnin periaatteet

Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin on ajattelumalli, joka keskittää huomion loppuasetelmaan sekä vaikutuksiin, joita tarvitaan loppuasetelmaan pääsemiseksi. Ajattelumalli korostaa toimintaympäristön olevan monimutkainen järjestelmä, jossa kaikki toimijat ovat vuorovaikutuksessa. Tämä on EBAO:n lähtökohta ja siitä juontuu sen looginen oikeutus. On arvioitava järjestelmää, jotta ymmärretään toimenpiteiden ja vaikutusten keskinäisriippuvuus. Tavoitteena on laajempi, syvempi ja kokonaisvaltaisempi toimintaympäristön ymmärtäminen. Ajattelumallissa erilaisten toimintojen yhteensovittaminen korostuu, millä pyritään syvempään yhteistoimintaan.⁵⁴ ”Vaikutuskeskeisiksi operaatioiksi voidaan määritellä ne operaatiot, joiden suunnittelu ja toimeenpano perustuvat operatiivisen ympäristön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Lisäksi siihen kuuluu kiinteästi jatkuva arviointi. Lopputuloksena syntyy kyky vaikuttaa tai muuttaa systeemin käyttäytymistä tai mahdollisuuksia soveltamalla integroitua voiman käytön keinoja poliittisten päämäärien saavuttamiseksi.”⁵⁵

Olennaista on jatkuva vaikuttavuuden arviointi ja suunniteltujen toimien mukauttaminen. Tavoite on olennaisen erottaminen epäolennaisesta. Huomio ei ole ensisijaisesti siinä tehdäänkö asioita oikein, vaan siinä tehdäänkö oikeita asioita. Vaikutusten saavuttamisen arviointi korostuu toimenpiteiden suorittamisen sijasta. Ajattelumalli voi viedä enemmän aikaa ennakkoon, mutta sen hyöty tulee esille toiminnan aikana. Edellytys on tilannearvion jatkuva päivittäminen. Ennen tehtävien määrittämistä tulee olla riittävä tilannetietoisuus.⁵⁶ Laadukkaan tilannetietoisuuden edellytys on se, että seurataan ja arvioidaan oikeita asioita. Haasteena on suunnitteluvaiheen ja tilannetietoisuuden painottuminen, joiden välille aikakriittisessä reaali maailmassa on löydettävä tasapainotila. Tämä korostaa yksilöiden osaamista tukevan koulutusjärjestelmän merkitystä.

Jatkuvan arvioinnin periaate on kiinnostunut siitä saavutetaanko haluttuja vaikutuksia, mitä ei-toivottuja vaikutuksia syntyy, mikä on osavaikutuksien merkitys kokonaisuuteen, ja ovatko yksittäiset taktiset toimenpiteet vaikuttaneet suotuisasti⁵⁷. Ajattelussa korostuu taktisten tehtävien liittäminen operatiivisiin tavoitteisiin ja edelleen strategiaan kokonaispäämääriin⁵⁸. Tämä

---

⁵⁴ James, Paul: *NATO's Effects-based Approach to Operations*, 2007, <http://74.125.77.132/> --, 27.12.2008; Ks. myös USJFC (2006), ss. 9 - 10.

⁵⁵ Kesseli (ja muut 2007)

⁵⁶ James (2007); Ks. myös USJFC (2006), ss. 9 - 10.

⁵⁷ Batschelet, Allen W.: *Effect Based Operations: A New Operational Model*, US Army War College, Pennsylvania, 2002, s. 103.

⁵⁸ *Operatiivisen suunnittelun perusteet (FINGOP)*, Pääesikunta, 2006, s. 1-4, 3-1, 9-3, 9-5.

liityntä on kuvattava komentajan operaatioajatuksessa, jonka keskeinen merkitys säilyy⁵⁹. Vaikutusperusteista ajattelumallissa on se, että liittää yhteen toivotut vaikutukset ja halutun loppuasetelman. Toivotut vaikutukset ovat annettuja tehtäviä ja samalla välitavoitteita kohti loppuasetelmaa.⁶⁰ Ajattelumalli on ymmärrettävä operaatiotaidollisen ajattelun työkaluna.

Edellä esitetystä päätellen on erityisen merkityksellistä tarkastella sodankäynnin periaatteita. Miksi näin on? Koska yksittäiset taktiset tehtävät ja operatiiviset tehtävät sisältävät sodankäynnin periaatteita, periaatteet ilmenevät sekä tietoisesti että tiedostamatta⁶¹. On siis arvioitava saavutetaanko sodankäynnin periaatteita noudattamalla haluttuja vaikutuksia. Edelleen on arvioitava mitä ei-toivottuja vaikutuksia aiheutetaan. Yksittäisten syy-seuraussuhteiden lisäksi erityisen haastava kysymys on: miten periaatteiden noudattaminen vaikuttaa kokonaisuuteen?

2.2 Ajattelumalli kriisinhallinnan analyysin ja tulkinnan välineenä

EBAO-ajattelumalli on halutun strategisen päämäärän tai vaikutuksen saavuttamiseen tähtäävä prosessi, joka hyödyntää synergiaa ja kumuloituvia vaikutuksia. Vaikutuksien aikaansaamiseksi hyödynnetään kaikkia käytössä olevia sotilaallisia ja ei-sotilaallisia suorituskykyjä.⁶² Ajattelumallin tarpeellisuutta on perusteltu sillä, että pelkästään vastustajan sotilaallisen voiman kukistaminen on osoittautunut riittämättömäksi. Se saattaa jopa lisätä väkivaltaista vastustamista. Operaatiot on kyettävä päättämään siten, että yhteiskuntajärjestys on palautettu.⁶³ YK-rauhanturvaamistoiminnassa periaate on ollut itsestäänselvyys jo vuosikymmeniä. YK:n lähestymistapa 2000-luvulla on ollut yhdistettyjen operaatioiden malli.⁶⁴

Vaikutusperusteinen ajattelumalli operaatioihin on mukautumassa osaksi olemassa olevia kriisinhallinnan suunnittelu- ja johtamisprosesseja. Tällä pyritään kokonaisvaltaisiin vaikutuksiin⁶⁵. Ajattelumalli keskittyy halutun vaikutuksen tuottamiseen. Se ei niinkään pyri vastustajan sotilaallisen voiman tuhoamiseen. Ajattelumalli ei kuitenkaan pyri korvaamaan sodankäynnin peruseriaatteita, vaan täydentämään olemassa olevaa suunnittelu- ja johtamismenetelmiä. Mallin toteutus on jaettavissa neljään vaiheeseen: yhteiseen tietovarantoon, vaikutus-

⁵⁹ Batschelet (2002), s. 103.

⁶⁰ Ilvonen, Janne: EBO ja EBAO – vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin. *Sotilasaikakauslehti 9/2008*, 2008b.

⁶¹ Vrt. Välimäki (1999), s. 120. Välimäki osoittaa tutkimuksessaan etteivät johtamisen ja tiedustelun perusolemukset sodankäynnissä tai rauhantukemisessa oleellisesti eroa toisistaan.

⁶² Batschelet (2002), ss. 103-107.

⁶³ Ilvonen (2008b)

⁶⁴ *Report of the Panel on UN Peace Operations* (2000), ss. 34 - 37. Ks. UNDPKO (2008), ss. 53 - 54.

⁶⁵ Rintakoski (ja muut 2008), s.111: "Recognize the Political-Security-Development Nexus -- ."

perusteiseen suunnitteluun, toimeenpanoon ja tulosten arviointiin.⁶⁶ Hyödyllistä ajattelumallissa on, että se ymmärretään prosessina. Prosessissa arvioidaan vastustajaa ja toimintaympäristöä. Merkittävää on se, että vastustaja tulkitaan sopeutuvaksi ja monimuotoiseksi järjestelmäksi. Kriisinhallintaoperaatioissa vastustajaksi tulee tulkita kaikki ne voimat, jotka vastustavat operaation päämääriä. Nykyaikaisessa kriisinhallintaympäristössä⁶⁷ nämä voimat muodostavat järjestelmän ja ovat sekä sopeutuvia että monimuotoisia.

Ajattelumalli soveltuu kriisinhallintaympäristöön kolmesta perustavanlaatuisesta syystä. Ensinnäkin ajattelumalli ei ole kehitteillä vain tavanomaisiin asevoimien välisiin konflikteihin. Toiseksi se on työkalu, jolla kriisinhallintaan liittyvää toimintaympäristöä voidaan kokonaisvaltaisesti ja analyttisesti hahmottaa. Aiemmin mainittuun loogisen oikeutukseen perustuen ajattelumalli on tähän tutkielmaan soveltuva. Kriisinhallinnan toimintaympäristöt ovat moniulotteisia, monimutkaisia ja dynaamisia järjestelmien kokonaisuuksia. Kolmanneksi se on operaatiotaidollisen ajattelun väline⁶⁸. Ensiluokkainen operaatiotaidollinen suorituskyky⁶⁹ on myös kriisinhallinnan onnistumisen edellytyksiä.

Ajattelumallista on korostettava seuraavia kokonaisuuksia: (1) *järjestelmän ja kokonaisuuden ymmärtäminen*, (2) *kokonaisvaltainen lähestyminen*, (3) *oikeiden asioiden tekeminen ja arviointi* ja (4) *toimintojen yhteensovittaminen*. Se täydentää YK:n yhdistettyjen operaatioiden toimintamallia. Analyttinen ja järjestelmällinen eri ulottuvuuksien tarkastelu ja vaikutusperusteisuus ovat keskeisimmät täydennykset. Ulottuvuuksia ovat esimerkiksi: poliittinen, taloudellinen, sosiaalinen, informaatio, infrastruktuuri ja sotilaallinen ulottuvuus⁷⁰. Näin ollen ajattelumalli on hyödyllinen analysoitaessa ja tulkittaessa sodankäynnin periaatteita kriisinhallintaympäristössä.

---

⁶⁶ Ilvonen (2008b)

⁶⁷ YK-operaatiot Kongossa ja Sudanissa sekä NATO-operaatio Afganistanissa ovat esimerkkejä. Ks. The International Institute for Strategic Studies: *The Military Balance 2008*, Oxford University, Lontoo, 2008, liite: The 2008 Chart of Conflict, Multinational Peace Support Operations.

⁶⁸ Ilvonen (2008a), s. 39. Ks. myös liite 3.

⁶⁹ Tomes, Robert R.: *Rethinking Operational Art, Rethinking The Principles of War*, toim. Anthony McIvor, Naval Institute, Annapolis, 2005, ss. 203- 205.

⁷⁰ USJFC (2006), s. II-2.

3 SODANKÄYNNIN JA RAUHANTURVAAMISEN PERIAATTEET

3.1 Sodankäynnin periaatteet

Sodankäynnin periaatteiden olemassaoloa ja olemusta on tutkittu vuosisatoja aina nykypäiviin saakka. Periaatteista on olemassa myös uutta kotimaista aineistoa⁷¹. Periaatteita esiintyy eri valtioiden asevoimien toimintaa ohjaavissa normeissa. Voidaan päätellä, että periaatteiden olemassaolo on tunnustettu⁷². Yhtenäistä näkemystä periaatteiden oikeellisuudesta tai sisällöstä ei kuitenkaan ole. Sitä vastoin erilaisia näkökulmia niiden olemuksesta ja soveltamisesta on runsaasti. Iso-Britannian asevoimien mukaan periaatteet ovat osoittautuneet kestäviksi, mutta eivät muuttumattomiksi määräyksiksi. Ne ovat tarkoituksenmukainen lähtökohta kaikelle sotilaalliselle toiminnalle. Vallitseva tilanne määrää periaatteiden merkityksen ja tärkeyden. Niiden soveltaminen edellyttää siis tilannetietoisuutta sekä arviointikykyä.⁷³

Tässä tutkielmassa tarkastellaan seuraavia sodankäynnin periaatteita: (1) *päämäärän valinta ja sen ylläpitäminen*, (2) *voimien vaikutuksen keskittäminen*, (3) *yhteistoiminta*, (4) *aloitteellisuus*, (5) *turvallisuus*, (6) *yllätys*, (7) *joustavuus*, (8) *voimien taloudellinen käyttö*, (9) *ylläpitäminen ja* (10) *moraalin ylläpitäminen*.⁷⁴ Miten tämä valinta on perusteltavissa? Ensinnäkin periaatteiden tulkitaan olevan eniten oikeansuuntaisia käytössä olevan aineiston joukossa. Toiseksi, ne edustavat olemassa olevaa tietoa. Kolmas peruste on se, että periaatteet on kirjattu yhden YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän jäsenmaan ja merkittävän NATO-jäsenmaan puolustusdoktriiniin. Voidaan olettaa, että periaatteiden mukainen ajattelu heijastuu siten toimintaan YK:ssa ja NATO:ssa. Koska Iso-Britannia on Kansainyhteisön merkittävä jäsen, sen vaikutus monien kehittyvien valtioiden sotataidolliseen ajatteluun säilyy merkittävänä. Kotimaisessa tutkimuksessa on esitetty 26 eri sodankäynnin periaatetta. Tässä työssä on tulkittu tarkoituksenmukaiseksi, että valtaosa näistä periaatteista sisältyy edellä mainittuihin kymmeneen periaatteeseen.⁷⁵ Periaatteiden sisällymistä toisiinsa on havainnollistettu luvussa 4 esitetyssä taulukossa. Tarkastelun ulkopuolelle jäävistä periaatteista keskeisin on tiedustelu⁷⁶.

Yhden ja yksiselitteisen *päämäärän* valinta on menestyksellisten sotilasoperaatioiden kulmakivi. Yhdessä päämäärän ylläpitämisen kanssa tämä muodostaa sotataidon keskeisimmän pe-

⁷¹ Huttunen (2005). Huttunen käyttää ilmaisua peruseriaatteet.

⁷² Väitettä tukee Huttusen tutkimus, joka kartoittaa laajasti erilaisia käsityksiä aiheesta.

⁷³ MoD (2008a), s. 2-3. Komentajilta edellytetään laillisten, moraalisten, poliittisten, diplomaattisten ja eettisten tekijöiden huomiointia. Tämä on perusta oman toiminnan oikeutuksen arvioinnille.

⁷⁴ MoD (2008a), ss. 2-3 - 2-6; Huttunen (2005), ss. 4 - 5, 74 - 104.

⁷⁵ Huttunen (2005), ss. 75 - 104.

⁷⁶ Välimäki (1999), s. 122 ja Huttunen (2005), ss.102 – 103.

riaatteen.⁷⁷ Päämäärä on yhdistettyjen ponnistelujen huomion keskipiste. Edistymistä tulee arvioida suhteessa päämäärään. Päämäärän säilyttäminen estää tarpeettoman toiminnan, mutta myös vastuuden aiheettoman laajentamisen. Kaikkien osaoperaatioiden tulee heijastaa tätä yhtä päämäärää, ja osaoperaatioiden tulee johdonmukaisesti tukea päämäärän saavuttamista. Näin ollen suunnitelmia tulee arvioida suhteessa päämäärään, jotta varmistutaan suunnitelmien käyttökelpoisuudesta. Voimavarat on kohdennettava päämäärän mukaisesti, ja näin ollen periaate liittyy voimien taloudelliseen käyttöön.⁷⁸

Epävarmuus, poliittiset realiteetit ja riittämätön tilannetietoisuus voivat estää yksiselitteisen päämäärän määrittämisen. Erityisesti monikansallisissa operaatioissa päämäärä saattaa hämärtyä ja muuttua epäselväksi. Vaikka toiminta on alkanut yksiselitteisellä päämäärällä, sitä voidaan joutua muuttamaan. Tällöin sotilaskomentajien on kyettävä neuvomaan poliittista johtoa siitä, mitkä poliittiset tavoitteet ovat saavutettavissa sotilaallisin keinoin.⁷⁹

Voimien vaikutuksen keskittämisellä tarkoitetaan päättäväistä suhteellisesti vahvempien ja yhdistettyjen voimien käyttöä. Keskittämisellä tavoitellaan haluttuja vaikutuksia. Voimat jakautuvat fyysisiin, tiedollisiin ja henkisiin voimiin. Keskittäminen voi tapahtua sekä ajassa että tilassa. Se ei ole yksinomaan joukkojen fyysistä keskittämistä, vaan niiden ketterää ryhmittämistä. Tällöin joukot kykenevät vaikuttamaan ja säilyttämään toimintakykynsä. Vaikutukseen voidaan päästä esimerkiksi myös harhautuksella tai ylivertaisella teknisellä suorituskyvyllä. Menestyminen on sidoksissa vaikutuksen keskittämisen jatkuvaan ja taitavaan muunteluun. On ymmärrettävä, että keskittäminen liittyy voimien taloudelliseen käyttöön muualla.⁸⁰

Yhteistoiminta sisältää yhteistyön ja vastuunjakamisen kaikista sodankäynnin näkökulmista⁸¹. Yhteistoiminta perustuu seuraaviin tekijöihin: luottamukseen ja hyvään tahtoon, yhteiseen päämäärään tai yhteiseen tarkoitukseen, sekä selkeään vastuunjakoon ja osapuolien rajoitusten ja suorituskykyjen ymmärtämiseen.⁸² Tässä tutkielmassa mahdollisia yhteistoimintatahoja ymmärretään olevan lukuisia. Ne ovat poliittisia, sotilaallisia ja siviilitoimijoita⁸³.

⁷⁷ MoD (2008a), s. 2-3.

⁷⁸ MoD (2008a), s. 2-3; Vrt. Huttunen (2005), ss. 76 - 77.

⁷⁹ MoD (2008a), s. 2-3; Vrt. Huttunen (2005), ss. 75 - 77, 95 - 96, 103 - 104.

⁸⁰ MoD (2008a), s. 2-5.; Ks. Huttunen (2005), s. 81; Vrt. Huttunen (2005), ss. 77-78, 89-91, 93-94.

⁸¹ MoD (2008a), s. 2-6; Ks. Huttunen (2005), ss. 77 - 78, 96 - 97.

⁸² MoD (2008a), s. 2-6. Ks. myös Hoffman teoksessa Mclvor (2005), ss. 307- 308.

⁸³ Esimerkkejä toimijoista ovat: sopimusosapuolet, muut osapuolet, yksittäiset valtiot, kansainväliset järjestöt (IO), kansainväliset valtiolliset järjestöt (IGO), kansainväliset ei-valtiolliset järjestöt (NGO), kohdealueen valtiolliset ja ei-valtiolliset järjestöt yms.

Aloitteellisuudella tavoitellaan suhteellista etua ja temmataan aloite. Aloitteellisuus on reagoivia voimakkaampi tekijä. Sillä ylläpidetään omaa toimintavapautta ja pakotetaan vastustaja ratkaisuihin. Aloitteellisuus liittyy hyökkäykselliseen henkeen, joka rakentuu itseluottamuksesta ja päättäväisyydestä. Aloitteellisuus kannustaa yrittämään, menestymään ja aikaansaamisen kulttuuriin. Vastustajien voittaminen, menestyksen hyödyntäminen, sekä jatkuva paine vastavoimia ja epävarmuuksia kohtaan ovat aloitteellisuuden ydinolemusta.⁸⁴

Turvallisuudella luodaan ja ylläpidetään operaatioympäristö, jossa on tarvittava ajallinen ja alueellinen toiminnan vapaus. Turvallisuuden saavuttamiseen liittyy jatkuvan tasapainotilan etsiminen. On arvioitava riskejä suhteessa tavoitteiden saavuttamiseen. Turvallisuus edellyttää riskienhallintaa sekä tärkeiden kohteiden ja toimintojen suojaamista. Voimavaroja ei saa tuhata liiallisilla suojaustoimenpiteillä. Turvallisuus ei tarkoita tarpeetonta varovaisuutta tai kaikkien riskien välttämistä, koska rohkea toiminta on onnistumisen edellytyksiä.⁸⁵

Suunniteltu toiminta tai sattumanvarainen ilmiö voi olla vastustajille odottamatonta eli *yllättävää*. Tämä johtaa shokkivaikutukseen ja epäjärjestykseen. Yllätykseen pääseminen edellyttää vaihtelevalla tavoin salaamista, harhauttamista, luovuutta, röyhkeyttä ja tahdittamista. Yllätys vaikuttaa merkittäväällä tavalla henkisessä ulottuvuudessa. Taisteluliike, uusi teknologia tai odottamaton toimintatapa voi johtaa yllätyksen. Yllätys liittyy aloitteen tempaamiseen, mutta yllätyksen luonteeseen kuuluu vaimeneminen. Ajan kuluessa yllätyksen vaikutus laantuu, joten sen vaikutus on hyödynnettävä nopeasti ja röyhkeästi. Oman toimintavapauden säilyttämiseksi on varauduttava mahdollisuuteen, että joutuu yllätetyksi.⁸⁶ Vaikka kenraali Fuller näkee yllätyksen jokaisen operaation sieluna ja voiton avaimena⁸⁷, yllätyksen hyödyntäminen kriisinhallinnassa on haasteellista.

Joustavuudella ymmärretään ripeää muutoskykyä muuttuneissa olosuhteissa. Joustavuus perustuu ketteryyteen, reagoivaksi kykyyn, sitkeyteen, tarkkanäköisyyteen ja sopeutumiskykyyn. Organisaation ja sen kulttuurin on luotava edellytykset joustavuudelle. Kannustaminen luovaan ajatteluun ja kekseliäisyyteen on välttämätöntä. Näitä ominaisuuksia tarvitaan erityisesti haastavissa ja odottamattomissa tilanteissa. Joukkojen ketteruus on sekä fyysistä että rakenteellista. Ketteryydellä luodaan edellytykset sopeutua monimutkaisiin, uusiin tai odottamattomiin toimintaympäristöihin. Hyvän reagoivaksi kyvyn ilmentymä on kyky säilyttää tai palauttaa aloite omaan hallintaan. Tarkkanäköisyys on ajattelun selkeyttä, joka perustuu kurinalaiseen

⁸⁴ MoD (2008a), s. 2-6; Ks. Huttunen (2005), ss. 79 - 81, 89 - 94, 103 - 104.

⁸⁵ MoD (2008a), s. 2-4; Ks. Huttunen (2005), ss. 91 - 92.

⁸⁶ MoD (2008a), s. 2-4; Ks. Huttunen (2005), ss. 86 - 89.

älyllisyyteen ja analyttisyyteen. Tämä mahdollistaa monimutkaisten ja muuttuvien olosuhteiden intuitiivisen ymmärtämisen. Muutostarpeiden tiedostaminen ja muutosten toteuttaminen kuvaavat sopeutumiskykyä.⁸⁸

Voimien taloudellinen käyttö on harkittua ja älykästä voimavarojen⁸⁹ hyödyntämistä tavoitteiden saavuttamiseksi. Jotta toimintakyky ylläpidetään, on huolellisesti arvioitava eri toimintojen tarpeet ja toimintojen keskinäinen tärkeysjärjestys. On huomioitava mahdollisuudet ylläpitää kokonaisuus sekä vaikutukset pidemmällä ajanjaksolla. Seuraava ajatus kuvaa periaatetta: ”oikea väline oikeassa paikassa oikeaan aikaan johtaa oikeaan tulokseen”.⁹⁰ Tässä tutkimuksessa voimien taloudellisella käytöllä ymmärretään sitä ajattelutapaa, jolla ohjataan voimien vaikutusta jo valitun päämäärän suuntaan. Asian voi sanoa myös toisin: voimien taloudellisella käytöllä ymmärretään operaation perusrakenteen sisällä tapahtuvia valintoja.

Ylläpitämisen päämäärä on taistelukyvyyn ja toimintavapauden säilyttäminen. Periaatetta on noudatettava jatkuvasti: perustamisvaiheesta ryhmittämiseen sekä operoinnin ja valmiuden alentamisen aikana. Suorituskykyjen ylläpitämiseen käytetään kaikkia huollon toimialoja⁹¹. Logistiset realiteetit on tunnistettava kurinalaisella arvioinnilla. Logistiikan realiteeteista voi muodostua tärkeä tekijä⁹² kokonaisuuden toteuttamiskelpoisuudelle.⁹³

Moraali on myönteistä asennetta, jota tuetaan innostavalla poliittisella ja sotilaallisella johtamistoiminnalla. Se perustuu yhteisille tarkoituksille ja arvoille, hyvinvoinnille ja hyödyllisyyden kokemiselle, sekä joukon yhtenäisyyden tunteelle. Minkään doktriinin tai suunnitelman toteutuminen ei ole todennäköistä ilman hyvää moraalialia. Hyvään moraaliin kuuluu järkähtämättömyys, rohkeus, luottamus ja kestävä toivo. Vastoinkäymisistä riippumaton päättäväisyys ja voitontahto ovat moraalien näkyvimpiä ilmentymiä. Moraali säilyy ja vahvistuu menestyksen myötä, ja se on vahvimmillaan sisältyessään koko johtamisketjuun.⁹⁴

⁸⁷ Huttunen (2005), s. 86.

⁸⁸ MoD (2008a), ss. 2-5 – 2-6. Ks. Huttunen (2005), ss. 85 - 86, 103 – 104; sekä Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 313 – 315.

⁸⁹ Voimavaroihin eli resursseihin kuuluvat henkilöstö, materiaali ja aika. Suomalaisessa kenttäohjesäännössä suorituskyvyyn määritelmä on kattavampi. Suorituskyky muodostuu integroimalla käyttö- ja toimintaperiaatteet, henkilöstö ja materiaali. Integrointi edellyttää infrastruktuuria, tukeutumista ja maanpuolustustahtoa. Ks. Kenttäohjesääntö (2008), ss. 29 - 31.

⁹⁰ MoD (2008a), s. 2-4. Ks. myös Huttunen (2005), ss. 83 - 85.

⁹¹ Huollon toimialoja ovat täydennykset, kunnossapito, kuljetukset, lääkintähuolto ja huoltopalvelu.

⁹² FINGOP (2006), ss. 9-4 - 9-6. Tärkeät tekijät (decisive factors) liittyvät tai esiintyvät ratkaisukohtissa (decisive point), joista voimanlähde on riippuvainen.

⁹³ MoD (2008a), s. 2-6; Vrt. Huttunen (2005), ss. 97 - 98, 100 - 102.

3.2 Rauhanturvaamisen periaatteet

YK:n rauhanturvaamisen doktriini on tarkoitettu tukemaan ja ohjaamaan rauhanturvaamisoperaatioiden suunnittelijoita ja toteuttajia. Doktriinissa tunnistetaan konfliktien luonteen muuttuminen valtioiden välisistä valtioiden sisäisiin konflikteihin. Asiakirja on YK-rauhanturvaamistoiminnan asiakirjojen hierarkiassa korkeimmalla tasolla. Sen ohjausvaikutuksen tulee ulottua kaikkiin YK-rauhanturvaamistoiminnan ohjaukseen.⁹⁵ Doktriini tunnistaa ja tukee käsitystä järjestelmästä, jossa yhteensovitetään suorituskykyjä. Edelleen järjestelmässä eri yhteistyökumppaneiden roolit, vastuut ja suhteelliset vahvuudet ovat selkeästi määritellyt.⁹⁶ Kansalliseen ympäristöön verrattaessa se on yleisen kenttäohjesäännön tasoinen.

On huomioitava doktriinin rajoitukset. Se keskittyy vain YK:n johtamiin operaatioihin. Rauhanturvaaminen on yleensä aina osa laajempaa pyrkimystä rauhaan ja vakauteen. Doktriini tunnistaa toimintaympäristön monimutkaisuuden ja yksilöllisyyden, joten se ei tavoittele kaiken kattavia yksiselitteisiä vastauksia. Se ei myöskään käsittele taktiikkaa, taistelutekniikkaa tai yksityiskohtaisia toimintatapoja. Doktriinin mukaan keskinäisriippuvaiset ja toisiaan tukevat *periaatteet rauhanturvaamistoiminnassa ovat:*⁹⁷

- *osapuolten antama hyväksyntä*⁹⁸
- *puolueettomuus*⁹⁹
- *pidättäytyminen voimankäytöstä, joka ei liity itsepuolustukseen tai mandaatin puolustamiseen.*¹⁰⁰

Osapuolten antamalla hyväksynnällä tarkoitetaan konfliktin pääosapuolien sitoutumista poliittiseen prosessiin. Osapuolten tulee hyväksyä prosessin tueksi toimeenpantava rauhanturvaoperaatio. Tämä luo operaatiolle yhden sen tärkeimmistä voimanlähteistä eli toiminnan vapauden.¹⁰¹ Toiminnan vapaus on sekä poliittista että fyysistä. Mikäli toiminnan vapautta ei ole, rauhanturvaamisoperaatio voi ajautua rauhaanpakottamiseen ja jopa konfliktin osapuolek-

⁹⁴ MoD (2008a), s. 2-4.

⁹⁵ UNDPKO (2008), ss. 8-10. Ks. myös Connaughton (2005), ss. vii - viii.

⁹⁶ UNDPKO (2008), s. 10.

⁹⁷ UNDPKO (2008), s.31-35. Ks. NATO (2001), s. 3-1 – 3-5; sekä Biermann (ja muut 1998), s. 87.

⁹⁸ UNDPKO (2008), s. 31. Yksi periaatteista on: *consent of the parties*. *Consent* substantiivina käännetään *suostumus*; ks. <http://www.sanakirja.org>, 11.10.2008. *Consent* käännetään myös *hyväksyntä*, joka on ilmiötä täsmällisemmin kuvaava suomenkielinen ilmaisu. Ks. <http://www.ilmainensanakirja.fi>, 11.10.2008. Ks. myös NATO (2001), s. 3-1.

⁹⁹ UNDPKO (2008), ss. 33 - 34. Toinen periaate on: *impartiality*. *Impartiality* käännetään *puolueettomuus*. Ks. <http://www.ilmainensanakirja.fi>, 11.10.2008. Ks. myös NATO (2001), s. 3-1.

¹⁰⁰ UNDPKO (2008), ss. 34 – 35. Kolmas periaate on: *non-use of force except in self-defence and in defence of the mandate*. Ks. NATO (2001), s. 3-1: *restraint in the use of force*.

¹⁰¹ UNDPKO (2008), ss 31 – 33: *freedom of action*.

si. Koko operaation henkilöstön tulee syvällisesti ymmärtää toiminnan viitekehys¹⁰², jotta operaatio kykenee ylläpitämään saavuttamaansa toiminnan vapautta.¹⁰³ Hyväksynnän taso vaihtelee monessa ulottuvuudessa. Hyväksynnän kestävyys vaihtelee ajan ja operaation suoritusvaiheen mukaisesti. Se vaihtelee myös eri väestöryhmien välillä, mutta myös valtarakenteiden sisällä. Sekä NATO että YK näkevät aivan keskeisenä osapuolten antaman hyväksynnän, jotta operaatioiden poliittiset päämäärät voidaan saavuttaa.¹⁰⁴ On selvää, että osapuolten antaman hyväksynnän edistäminen ja ylläpitäminen on keskeistä operaation onnistumiselle. Yleisen hyväksynnän ollessa uhattuna sen turvaaminen on tärkeimpiä tehtäviä. Hyväksynnän ollessa laajaa ja vankkaa se luo edellytyksiä myös rajoitetulle ja määrätietoiselle pakottamiselle ja voimankäytölle¹⁰⁵.

*Puolueettomuutta ei tule ymmärtää väärin. Sillä ei tarkoiteta neutraalisuutta tai toimeentomuutta. YK:n rauhanturvaamistoiminnan tulee olla puolueeton konfliktin osapuolia kohtaan. Mutta se ei ole neutraali mandaatin toimeenpanossa.*¹⁰⁶ On olennaista ymmärtää tämä ajatus rauhanturvaoperaatioiden toimeenpanossa. Ymmärtämistä helpottaa ajattelumalli, jossa puolueettomuus on sekä ohje rauhanturvaoperaatiolle että osapuolten subjektiivinen näkemys puolueettomuuden toteutumisesta¹⁰⁷. Hyvän pelituomarin tavoin rauhanturvaoperaatio puuttuu rauhanprosessin vastaisiin rikkeisiin. Se ei tarkoita arkailua, vaan määrätietoista rikkeisiin puuttumista. Omien aikomusten avoin viestintä korostuu näissä tilanteissa. Kuten tasapuolisen tuomarin tulee myös rauhanturvaoperaation varautua kritiikkiin. Sen tulee olla valmis perustelemaan toimenpiteensä.¹⁰⁸ Operaatio ei saa tulkita vaarantavan puolueettomuuttaan, vaikka se puuttuu rikkomuksiin. On selvää, että rikkeen tekijän näkökulmasta puolueeton asema kyseenalaistetaan. Rikkeisiin puuttuminen tai puuttumattomuus tulee aina vaikuttamaan osapuolten näkemykseen operaation puolueettomuudesta.¹⁰⁹ Selkein ero puolueettomuuden ja neutraalisuuden välillä on se, että puolueettomasti toimittaessa on aina harkittava tiettyjen periaatteiden toteutumisesta, kun taas neutraalisti toimittaessa tätä harkintaa ei tarvitse tehdä.¹¹⁰

¹⁰² Tässä asiayhteydessä viitekehyksellä tarkoitetaan konfliktin historiaa sekä alueen tapoja ja kulttuuria. Operaation mandaatin, voimankäytön säännösten, poliittisen ilmapiirin sekä poliittis-strategisen tilanteen tunteminen on olennaista. Ks. myös Hoffman teoksessa McIvor (2005), s.303.

¹⁰³ UNDPKO (2008), s. 31 - 33. Tässä viitataan osapuolten kehittyviin intressi- ja motivaatiotekijöihin.

¹⁰⁴ NATO (2001) s. 3-2 kohta 0309 ja s. 3-3. Ks. myös UNDPKO (2008), ss. 31 - 33.

¹⁰⁵ NATO (2001), s. 3-4. Vrt. Hoffman teoksessa McIvor (2005), s.308. Hoffman esittää mielenkiintoisesti, että hyväksyntä (legitimiteetti) olisi strateginen tavoite, eikä noudatettava periaate. Eron selittää Hoffmanin näkökulma, jossa tarkastellaan rauhaanpakottamista.

¹⁰⁶ UNDPKO (2008), ss. 33 - 34.

¹⁰⁷ NATO (2001), s. 3-3.

¹⁰⁸ UNDPKO (2008), ss. 33 - 34.

¹⁰⁹ NATO (2001), ss. 3-1 – 3-2.

¹¹⁰ NATO (2001), s. 3-2.

YK-rauhanturvaoperaatio *pidättäytyy voimankäytöstä, joka ei liity itsepuolustukseen tai mandaatin puolustamiseen*. Tällä periaatteella on historiansa, joka ulottuu ensimmäiseen YK-rauhanturvaoperaatioon. Operaatiot eivät sovellu rauhaan pakottamiseen. Sitä vastoin on yleisesti hyväksytty, että operaatioissa käytetään voimakeinoja tarvittaessa itsepuolustukseen ja mandaatin toimeenpanon puolustamiseen. Voimakeinojen käyttö tapahtuu taktisella tasolla. Ennakoiva voimankäyttö mandaatin toimeenpanon puolustamisessa on vaikuttanut myönteisesti turvallisuustilanteeseen operaatioalueilla.¹¹¹ Se on luonut edellytykset pitkäjänteiselle työlle, jonka päämääränä ovat rauhanomaiset yhteiskunnat.

Voimankäytön tulee olla viimeinen keino, kun kaikki muut menetelmät ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Voimankäytön päämääränä on vaikuttaa häiriöitä aiheuttavien tahojen käyttäytymiseen, sekä toimia pelotteena. Päämääränä ei siis ole sotilaallinen voitto. Voimankäytön periaatteina ovat: tarkkuus, suhteellisuus, tarkoituksenmukaisuus sekä vähimmäisvoiman käyttö. Toiminnan tulee olla määrätietoista: ongelma ratkaistaan ja kriisitilanteen jännitys poistetaan. Voimakeinoja käytettäessä tulee säilyttää valmius palata väkivallattomiin pakotekeinoihin.¹¹²

Kaikkien toimijoiden on tiedostettava, että voimankäytöllä on aina välitöntä taktista tilannetta laajempi vaikutus. On huomioitava voimankäytön vaikutus sekä muiden toimijoiden toimintaedellytyksille että operaation kokonaispäämäärien saavuttamiselle. Voimankäytöllä voidaan myös vahvistaa operaation nauttimaa hyväksyntää erityisesti silloin, kun toimitaan sekä rikollisuutta että rauhanprosessia vastustavia voimia vastaan.¹¹³

4 PERIAATTEIDEN ANALYYSI JA TULKINTA

4.1 Vertailutaulukko

Alla olevassa taulukossa on vertailtu edellisessä luvussa esitettyjä periaatteita keskenään. Tarkasteltavien periaatteiden rinnalla on esitetty Mika Huttusen tutkimuksessa esiintyvät muut sodankäynnin periaatteet¹¹⁴. Vertailun avulla vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Taulukossa esitetään periaatteiden keskinäinen suotuisuus, sekä niiden keskinäisriippuvuuden määrä ja laatu. Periaatteiden muodostaman ilmiön kuvausta täydennetään alaluvuissa.

¹¹¹ UNDPKO (2008), ss. 34 - 35.

¹¹² UNDPKO (2008), ss. 34 – 35. Ks. NATO (2001), s. 3-5.

¹¹³ UNDPKO (2008), ss. 34 – 35. Ks. NATO (2001), s. 3-5.

¹¹⁴ Huttunen (2005), ss. 75 – 104.

	Osapuolten antama hyväksyntä	Puolueettomuus	Voimankäytön rajoittaminen
Päämäärän valinta ja sen ylläpitäminen - Voimien oikea arviointi	Suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus - Päämäärän valinnan ja ylläpidon on oltava mahdollisimman avointa - Avoimen viestinnän merkitys korostuu	Suotuisa, mutta altis vaihtelulle - Selvä keskinäisriippuvuus - Päämäärän valinta tukee puolueettomuuden periaatetta ja liittyy toimeenpanoon - Valinnat on perusteltava ja viestitettävä osapuolille	Rajoituksin suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus, joka liittyy vaikuttavuuteen - Päämäärän valinta tukee sekä taktisten tilanteiden ratkaisemista että kokonaispäämäärien tavoittelua
Vaikutuksen keskittäminen - Yksinkertaisuus - Taisteluliike - Henkisten ja fyysisten voimavarojen täydellinen hyödyntäminen	Rajoituksin suotuisa - Keskinäisriippuvuus ei yksiselitteinen - Keskittämisessä huomioitava mandaatti, operaatiovaihe sekä hyväksyntä - Yksioikoinen alistuminen osapuolten hyväksyntään voi merkittävästi häiritä vaikuttavuutta - Voimankäytön lisäksi keskittäminen on myös muita toimia	Rajoituksin suotuisa - Keskinäisriippuvuus on luonteeltaan ristiriitainen: periaatteet ovat olemukseltaan vastakkaisia - Vaikutuksen keskittäminen voidaan tulkita puolueellisuutena - On ylläpidettävä tasapuolisen erotuomarin rooli - Valintojen ja perustelujen viestintä korostuvat	Suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus, joka on huomioitava eri tavoin eri tasoilla - Taktisella ja taistelu-teknisellä tasolla on kyettävä vaikutuksen keskittämiseen oman joukon suojaamisessa - Kun puolustetaan mandaattia, on arvioitava toimenpiteiden vaikutusta kokonaisvaltaisesti
Yhteistoiminta - Johtamisen yhteinäisyys ja ohjauksen periaate - Henkisten ja fyysisten voimavarojen täydellinen hyödyntäminen - Varautuminen odottamattomiin tilanteenvaihteluihin	Rajoituksin suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus - Yhteistoimintaperiaatteiden määrittely ja noudattaminen korostuvat - Taktisella tasolla esiintyy tarve salata omat suunnitellut toimenpiteet tietoturvasyistä	Suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus - Korostuu erityisesti viestinnässä ja sisältää myös riskejä - Tasapuolisuus ulkoisessa yhteistoiminnassa korostuu - Sisäinen yhteistoiminta parantaa toiminnan synkronointia	Suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus - Voimankäyttötilanteissa sisäinen yhteistoiminta parantaa synkronointia ja toimenpiteiden yhteismitallisuutta - Ulkoinen yhteistoiminta ennaltaehkäisee tilanteita, joissa voimankäyttöön jouduttaisiin

Aloitteellisuus ja aktiivisuus (hyökkäyksellisyys) - Toiminnan vapaus - Olosuhteiden ja menestyksen hyväksikäyttö - Taisteluliike - Menettelytapojen kehittäminen - Rohkeus	Rajoituksin suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus - Haasteellisessa ja monimutkaisessa toimintaympäristössä aloitteellisuus korostuu - Vaikuttavuutta ei voida saavuttaa ilman tarkoituksenmukaista aloitteellisuutta	Rajoituksin suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus - Aloitteellisuus on välttämätöntä, - On syvällisesti ymmärrettävä puolueettomuuden vaatimukset ja rajoitukset: eli ns. ”mahdollisuuksien taide”	Suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus - Ennen voimankäyttöä on hyödynnettävä muita keinoja - Aloitteellisuus muiden kuin voimakeinojen hyödyntämisessä korostuu
Turvallisuus - Yksinkertaisuus - Omien voimien ja vastustajan oikea arviointi - Toiminnan vapaus	Suotuisa ja korostuu - Voimakas ja myönteinen keskinäisriippuvuus - Hyväksyntä vaikuttaa olennaisesti joukon turvallisuuteen - Mikäli hyväksynnän taso vaihtelee tai on epävarma, turvallisuuden periaate korostuu	Suotuisa ja korostuu - Selvä ja monitahoinen keskinäisriippuvuus - Periaatteet liittyvät olennaisesti toimintaedellytyksiin - Turvallisuus on erotettava varovaisuudesta - Turvallisuus sisältää järjestelmällisen lähestymistavan riskienhallintaan	Suotuisa ja korostuu - Voimakas keskinäisriippuvuus - Tilannetietoisuus on turvallisuuden edellytys - Turvallisuus ennaltaehkäisee tilanteita, joissa voimankäyttötilanteisiin jouduttaisiin
Yllätys - Harhautus	Epäsuotuisa ja selkeästi rajoittava - Voimakas keskinäisriippuvuus - Yllätyksen hyödyntäminen sisältää huomattavia riskejä - Ristiriita periaatteiden välillä ei poista luonnollista tarvetta yllätyksen hyödyntämiseen	Epäsuotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus, joka ei ole voimakas. - Keskinäisriippuvuus on käänteinen: yllätys vaarantaa puolueettomuuden - Haasteellisuus ei poista tarvetta hyödyntämiseen	Rajoituksin suotuisa - Voimakas mutta käänteinen keskinäisriippuvuus - Yllätys on mahdollinen, mutta vahva periaate, jonka käyttö on harkittava tarkoin
Joustavuus - Yksinkertaisuus - Joukkojen ja voimien jakaminen - Varautuminen odottamattomiin tilanteenvaihteluihin	Rajoituksin suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus - Hyväksynnän rajat on tunnistettava ja tiedostettava - Toiminta on suunniteltava ja toteutettava	Rajoituksin suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus	Rajoituksin suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus - Voimankäyttöön liittyvä asteittaisuuden ja suhteellisuuden periaate rajoittavat joustavuutta - Joustavuuden tarve

	tava hyödyntäen hyväksynnän täyttävyyttä		korostuu monimutkaisessa toimintaympäristössä
Voimien taloudellinen käyttö - Joukkojen ja voimien jakaminen - Omien voimien ja vastustajan oikea arviointi	Suotuisa - Vähäinen keskinäisriippuvuus - Periaatteiden keskinäisriippuvuus on epäsuotavaa	Rajoituksin suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus	Suotuisa - Vahva keskinäisriippuvuus - Periaatteilla on toisiaan vahvistava olemus - Erittäin merkittävä periaate, joka liittyy olennaisesti vaikuttavuuteen
Ylläpitäminen - Joukkojen taistelukyvyyn palauttaminen - Jatkuva taisteluvalmius - Taistelun tukitoimet - Menettelytapojen kehittäminen	Suotuisa - Selvä keskinäisriippuvuus - Hyväksyntä on usein ylläpitotoimintojen edellytys	Suotuisa - Vähäinen keskinäisriippuvuus - Periaatteet eivät ole ristiriidassa	- Periaatteiden välistä keskinäisriippuvuutta ei kyetä osoittamaan - Periaatteen suotuisuutta ei tästä näkökulmasta kyetä arvioimaan
Moraali - Henkisten ja fyysisten voimavarojen täydellinen hyödyntäminen - Rohkeus - Menettelytapojen kehittäminen	Suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus	Suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus	Suotuisa - Voimakas keskinäisriippuvuus - Moraalin kestävyyttä koetellaan monin tavoin

4.2 Hyväksyntä ja sodankäynnin periaatteet

Päämäärä ja hyväksyntä. Määritettäessä operaatioille päämäärä on sotilaskomponentin jatkuvasti huomioitava osapuolten kokonaistoiminnalle antama hyväksyntä. Operaatiolle asetettu päämäärä ei saa vaarantaa annettua hyväksyntää, vaan sen tulee tukea ja vahvistaa hyväksyntää¹¹⁵. Jotta osapuolilla ei syntyisi väärinymmärryksen mahdollisuutta, on operatiivisesta päämäärästä viestittävä avoimesti. Periaatteilla on selvä keskinäisriippuvuus ja ne liittyvät myös vaikuttavuuteen. Osapuolten hyväksyntää nauttiva päämäärä todennäköisesti vaikuttaa suotuisalla tavalla. Sotilaskomponentin on aina kyettävä perustelemaan päämäärät siten, että hyväksyntä kyetään ylläpitämään.

¹¹⁵ Hoffman teoksessa McIvor (2005), s. 305. Ks. myös Rintakoski (ja muut 2008), s. 32 ja 110. Vrt. Välimäki (1999), s. 120. Poliittisen ohjauksen sitoututtava ja kyettävä asettamaan selkeä päämäärä.

Vaikutuksen keskittäminen ja hyväksyntä. Vaikutuksen keskittäminen edellyttää toimenpiteiden tärkeys- ja suoritusjärjestykseen asettamista. Näin voidaan vaiheistaa voimavarojen käyttöä. Järjestämisen ja vaiheistamisen tarve muodostavat periaatteiden välille keskinäisriippuvuuden. Sotilaskomponentin operointi on lähtökohtaisesti resurssien rajoittamaa¹¹⁶. Sotilaskomponentilla on luonteenomainen tarve keskittää vaikutuksensa valittuihin kohtiin oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Oikeat kohteet löytyvät konfliktin ja epävakauden aiheuttavista syistä, eikä niiden seurauksista¹¹⁷. Vaikutuksen keskittäminen tulee toteuttaa mandaahtin reunaehdoilla, operaatiovaihe ja osapuolet huomioiden.

Jos keskittäminen ymmärretään kapea-alaisesti vain ylivoimaisen sotilaallisen fyysisen voiman keskittämisenä¹¹⁸, päädytään virheellisiin päätelmiin periaatteen käytettävyydestä. Tosin oikea-aikainen voimannäyttö tukee kriisinhallintaoperaation uskottavuutta ja päämäärien saavuttamista. Voimannäyttöä ja – käyttöä ei tule poistaa sotilaskomponentin keinovalikoimasta. Toisaalta on ymmärrettävä, että vaikutuksien keskittäminen on muutakin kuin voimankäyttöä. Se on muun muassa valvontaa, tiedustelua, tilannekuvan välittämistä, suojarakentamista ja logistiikkaa.

Osapuolten näkemykset voivat olla sekä hyvántahtoisia että pahansuopia. Jos operaation kannalta haitalliset näkemykset ohjaavat vaikutuksen keskittämistä, vaarannetaan päämäärien saavuttaminen ja vaikuttavuus. Osapuolten näkemykset on kuitenkin tiedostettava ja tarkoituksenmukaisesti huomioitava. Tässä on olemassa vaaroja. Tultuaan kuulluksi osapuolet saattavat olettaa, että esitetty näkemys on myös yhteinen päätös. Viestintä korostuu, jotta osapuolten antama hyväksyntä ylläpidetään. Vaikutuksia tulee siis keskittää vaarantamatta osapuolten antamaa hyväksyntää. Edellä esitetyt tekijät rajoittavat periaatteiden keskinäistä suotuisuutta. Vastaavasti suotuisuutta lisää se, että oikein toteutettu vaikutuksen keskittäminen lisää hyväksyntää.

Yhteistoiminta ja hyväksyntä. Tässä tutkimuksessa tarkastelu rajoittuu rauhanturvaoperaation sotilaskomponentin ja rauhanprosessin eri osapuolten väliseen yhteistoimintaan. Prosessin ulkopuolisia toimijoita sekä muita toiminta-alueella vaikuttavia merkittäviäkin järjestöjä ei tässä yhteydessä tarkastella. On selvää, että rauhanturvaoperaation, sen sotilaskomponentin ja prosessin osapuolten välinen yhteistoiminta on merkittävässä asemassa¹¹⁹. Vaikutusperusteisen

¹¹⁶ Rintakoski (ja muut 2008), s. 111: "Match Goals and Resources --."

¹¹⁷ Hoffman teoksessa McIvor (2005), s. 303. Ks. myös Rintakoski (ja muut 2008), s. 111: "Focus on Addressing the Sources of Conflict and Instability --."

¹¹⁸ Alberts (ja muut 1995).

¹¹⁹ *Specific Military-Strategic Guidance and Direction to the HONC UNMIS*, UNMIS-esikunta, 2008.

ajattelumallin toimeenpano edellyttää monipuolista yhteistoimintaa ja toimintojen yhteensovittamista.

Ajatus toiminnan ns. läpinäkyvyydestä on tärkeä periaate kriisinhallinnassa¹²⁰, mutta väärin ymmärrettyinä ja toteutettuna se myös vaarantaa sotilasoperaatioiden vaikuttavuuden. Lähtökohtaisesti toiminnan tulee olla avointa ja läpinäkyvää - erityisesti strategisella tasolla. Lähempänä taktista tasoa voi olla ajoittainen tarve salata aikomuksia¹²¹. On olennaista määritellä millä tasoilla yhteistoimintaa toteutetaan, ja mikä on yhteistoiminnan sisältö eri tasoilla¹²². On myös toimittava näiden määrittelyjen mukaisesti. Jos näin ei toimita, vaarannetaan osapuolten antama hyväksyntä, ja edelleen operaatioiden vaikuttavuus. Osapuolten antaman hyväksynnän näkökulmasta yhteistoiminta on rajoituksin suotuisa periaate.

Aloitteellisuus ja hyväksyntä. Kun verrataan kriisinhallintaa kansalliseen puolustukseen, aloitteellisuuden ja aktiivisuuden toteuttaminen eroaa monin tavoin. Kriisinhallinta edellyttää jatkuvaa aloitteellisuutta, jotta haasteellisissa ympäristöissä ja prosesseissa edistytään¹²³. Väärällä aloitteellisuudella ei tule vaarantaa osapuolten hyväksyntää. Mutta varmaa on, että aloitteellisuuden puuttuminen vaarantaa hyväksynnän. Aloitteellisuuden tulee perustua pragmaattiseen harkintaan eikä harkitsemattomaan ryntäilyyn. On tunnistettava aloitteiden vaikutus sekä vaikutuksien keskinäisriippuvuus¹²⁴. Niinpä aloitteellisuus on rajoituksin suotuisa mutta välttämättömän periaate.

Jos aloitteellisuus ymmärretään ainoastaan hyökkäyksellisyytenä¹²⁵, päädytään virheellisiin päätelmiin. Kun strategisen, operatiivisen ja taktisen tasojen välisiä eroavaisuuksia ei ymmärretä; voidaan esittää, että kriisinhallinnassa tyydyttäisiin ns. mukautuvaan ohjaukseen¹²⁶. Vaikka kriisinhallintaoperaatioiden toiminnan vapautta rajoittavat lukuisat tekijät, ei itse operaation toteuttaminen saa muuttua ainoastaan reagoivaksi ja passiiviseksi¹²⁷. Velvoite puolustaa itseään ja mandaattia edellyttävät aina monipuolista aloitteellisuutta.

¹²⁰ Alberts (ja muut 1995): Alberts esittelee *“transparency of operations”* – periaatteen.

¹²¹ MoD (2004), ss. 3-10 – 3-11.

¹²² Rintakoski (ja muut 2008), ss. 30 - 33. Ks. myös Hoffman teoksessa McIvor (2005), s. 307.

¹²³ Rintakoski (ja muut 2008), s. 111: *“Show Results Quickly but Stay Engaged to Build Capacity -- .”*

¹²⁴ Ks. ja vrt. myös Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 308 - 309, 311 - 312. Hoffman esittää rauhaa tukevien operaatioiden periaatteiksi uskottavuuden (*credibility*) ja toimintavapauden (*freedom of action*). Hoffman tunnistaa em. periaatteiden ja hyväksynnän välisen keskinäisriippuvuuden.

¹²⁵ Alberts (ja muut 1995).

¹²⁶ Alberts (ja muut 1995). Alberts esittelee *“adaptive control”* – periaatteen.

¹²⁷ Isberg Jan, prikaatinkenraali, luento UNSOC-kurssilla huhtikuu 2007, materiaali kirjoittajalla. Kenraali Isberg käytti monipuolisesti mm. taisteluhelikoptereita MONUC-operaatiossa 2004. -- *Guidance and Direction to the HMC UNMIS* (2008), s.1, 3. Passiivisuus oli myös kenraali Jasbir Lidderin huolenaihe UNMIS-operaatiossa 2007. Yksiselitteisillä käskyillä korostettiin aktiivista ja näkyvää toimintaa alueen partiointia sekä sotilasmateriaalin käyttöä kokonaisuutensa hyväksi.

Turvallisuus ja hyväksyntä. Turvallisuuden periaate ei ole ristiriidassa osapuolten antaman hyväksynnän kanssa. Niiden välillä on voimakas keskinäisriippuvuus. Osapuolten antamalla hyväksynnällä on operaatioiden turvallisuutta edistävä vaikutus. Turvallisuus korostuu tilanteissa, joissa osapuolten hyväksynnän taso vaihtelee tai se on epävarmaa. Koska kriisinhallinnassa on usein epäsymmetrisiä keinoja käytettäviä vastustajia, turvallisuuden periaate korostuu¹²⁸. Oman joukon turvallisuudella mahdollistetaan oma toimintavapaus. Omalla toimintavapaudella kyetään suoraan ja välillisesti suojaamaan muiden osapuolien toiminnot. Näin ollen turvallisuusperiaate on vaikuttavuuden kannalta suotuisa. On esitetty, että turvallisuuden periaate joudutaan hylkäämään, koska yllätyksen periaatetta ei voida hyödyntää¹²⁹. Vaikka periaatteilla – turvallisuus ja yllätys - on keskinäisriippuvuus, on päätelmä vaikea perustella luotettavasti. Kriisinhallintaoperaatioissa yllätys ei ole keskeisin turvallisuuden tae. Yllätyksen merkitys voi korostua toteutettaessa yksittäisiä voimankäyttöön liittyviä operaatioita. Olenaista on havaita turvallisuuden ja hyväksynnän myönteinen keskinäisriippuvuus.

Yllätys ja hyväksyntä. Operatiivisella tasolla yllätyksen periaate ei ole suotuisa, mikäli halutaan ylläpitää osapuolten antamaa hyväksyntää. Ei ole oletettavaa, että osapuolet suhtautuisivat suopeasti operatiivisen tai strategisen tason yllätyksiin. Se ei kuitenkaan kumoa sodankäynnin luonteeseen liittyvää tarvetta hyödyntää yllätystä¹³⁰. Operaatioiden suunnittelijoiden ja toimeenpanijoiden on tiedostettava tämä ristiriita. Ääritilanteissa yllätykseen voidaan joutua turvautumaan. Tuolloin on varauduttava jälkikäteen perustelemaan toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus. Perusteluiden tulee olla uskottavia ja palauttaa luottamus. Käytettäessä yllätystä sen tarpeellisuudesta tulee olla täysin vakuuttunut, ratkaisuilla tulee olla strategisen tason tuki ja toiminnan jälkeiseen aikaan tulee olla toipumissuunnitelma. On myös tunnistettava riskit sekä omalle että muiden osapuolien toiminnalle. Lopuksi tulee arvioida riskejä suhteessa saavutettaviin vaikutuksiin.

Yllätyksen periaate on nähty soveltumattomaksi kriisinhallinnassa¹³¹. Tämä on harhaanjohtava päätelmä, koska yllätys yleistetään ja yhdistetään strategiselle, operatiiviselle ja taktiselle tasoille samanaikaisesti. Taktisella tasolla toimittaessa yllättävät toimintatavat voivat olla perusteltuja¹³², välttämättömiä ja hyväksyttäviä. Osapuolten hyväksynnän kannalta merkityksellistä on, että sekä päämäärät että toimintatavat ovat strategisella tasolla hyväksytyjä.

¹²⁸ Hoffman teoksessa McIvor (2005), s. 311.

¹²⁹ Alberts (ja muut 1995).

¹³⁰ Huttunen (2005), s.86. Fuller näkee yllätyksen olevan voiton salaisuus ja avain voittoon.

¹³¹ Alberts (ja muut 1995).

¹³² UN Peace Operations (2000), s.9.

Joustavuus ja hyväksyntä. Joustavuuden periaate on rajoitetusti suotuisa. Rajoituksia asettaa osapuolten hyväksyntä, jonka rajat tulee tunnistaa ja tiedostaa. Hyväksynnän rajoissa sotilas-komponentin tulee suunnitella luovasti ja hyödyntää kaikkia suorituskykyjään¹³³. Tämä on edellytys taktisten tehtävien liittämiseksi operatiivisiin tavoitteisiin, mutta myös operatiivisten tehtävien suuntaamisessa kokonaispäämääriin. Tämänkaltaisen, reunaehdot huomioiva, luovuus on kriisinhallinnan operaatiotaitoa.

Voimien taloudellinen käyttö ja hyväksyntä. Voimien taloudellisen käytön periaate ei ole ristiriitainen osapuolten antaman hyväksynnän kanssa. Periaatteilla on vähäinen keskinäisriippuvuus, mutta siitä huolimatta se voidaan tulkita suotuisaksi. Taloudellinen voimien käyttö on tehtävien toteutusta ohjaavaa ajattelua. Periaatteen noudattaminen mahdollistaa toimintakyvyn pitkäkestoisen ylläpitämisen¹³⁴. Onnistuessaan voimien taloudellisen käytön periaate lisää vaikuttavuutta.

Kriisinhallintaoperaation johdon ei tule sallia ulkopuolisten tahojen vaikuttamista operaatioiden toteutustapaan. Osapuolten antaman hyväksynnän tulee liittyä päämääriin ja toimintamalleihin. Hyväksynnän ei tule liittyä toteutustavan yksityiskohtiin, kuten voimien taloudelliseen käyttöön. Ajoittain rajoitukset voivat johtaa voimien epätaloudelliseen käyttöön, mutta periaatteiden yhdistelmä säilyy suotuisana. Osapuolten hyväksynnän tulee antaa riittävä toimintavapaus. Tämä on ”liikkumavaraa” strategisen kokonaissuunnitelman sisällä, millä mahdollistetaan voimien taloudellinen käyttö. Hyväksynnän tulee mahdollistaa kokonaissuunnitelman rakenteen muodostaminen niin, että myös suunniteltu voimavarojen käyttö on taloudellisesta. Sekä suunnitelman *rakenteellisella liikkumavaralla* että *suunnitelman rakenteella* on merkittävä kytös vaikuttavuuteen.

Kriisinhallinnan monimutkainen toimintaympäristö, monipuoliset toimijat sekä moniulotteiset tekijät korostavat tarvetta yksinkertaisuudelle¹³⁵. Suunnitelmien ja toteutuksen ohjauksen tulee olla yksinkertaista. Jos näin ei ole, vaarannetaan sekä voimien taloudellisen käytön että turvallisuuden periaate.

¹³³ Davis (2001), s.80:“-- *adaptive systems for command and control and other matters* -- “.

¹³⁴ Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 312 - 313. Hoffman esittää rauhaa tukevien operaatioiden yhdeksi periaatteeksi instituutioiden ja yksilöiden kestävyuden (*endurance*).

¹³⁵ Alberts (ja muut 1995).

Ylläpitäminen ja hyväksyntä. Periaatteilla on selvä keskinäisriippuvuus, eivätkä ne ole ristiriidassa. Ylläpitämisen periaate on suotuisa myös kriisinhallinnan toimintaympäristössä. Osapuolten antama hyväksyntä luo edellytyksiä tarkoituksenmukaiselle ylläpidolle.

Moraali ja hyväksyntä. Moraalin ylläpitäminen sisältää monia ulottuvuuksia, mutta periaate on suotuisa. Se ei ole ristiriidassa osapuolten antaman hyväksynnän kanssa. Päinvastoin näiden periaatteiden välillä on voimakas keskinäisriippuvuus. Heikolla moraalilla varustettu joukko tuskin nauttii osapuolten hyväksyntää¹³⁶. Toisaalta hyväksynnän puute todennäköisesti heikentää myös sotilasjoukon moraalialia.

4.3 Puolueettomuus ja sodankäynnin periaatteet

Päämäärän valinta ja puolueettomuus. Keskeinen sodankäynnin periaate on eittämättä suotuisa, mutta kriisinhallintaoperaatiossa sen vaikutus puolueettomuuteen voi vaihdella. Periaatteilla on siis selvä keskinäisriippuvuus. Päämäärän valinta ja ylläpito tulee avoimesti ja uskottavasti perustella osapuolille. Päämäärän valinnan tulee olla sopusoinnussa puolueettomuuden periaatteen kanssa. Suotuisuus voi joutua koetukselle, kun päämäärään pääseminen on uhattu jommankumman osapuolen toimesta. Näissä tilanteissa puolueettomuuden olemuksen syväallinen ymmärtäminen korostuu. Kuten aiemmin on esitetty: puolueettomuudella tarkoitetaan suhdetta kriisin osapuoliin, sillä ei tarkoiteta neutraalisuutta mandaatin toimeenpanossa. Kun puolueettomuus ymmärretään oikein, voidaan päämäärä valita ja ylläpitää siten, että periaatteilla on suotuisa vaikutus.

Vaikutuksen keskittäminen ja puolueettomuus. Voimien vaikutuksen keskittämisen ja puolueettomuuden välillä vallitsee sisäänrakennettu, luonnollinen ja jopa filosofinen ristiriita. Vaikutuksen keskittäminen edellyttää tärkeysjärjestykseen asettamista, kun taas puolueettomuus edellyttää tasapuolisuutta. Periaatteiden suotuisa keskinäisriippuvuus on epäselvä. Epäselvyydestä johtuen on operaatioiden suunnittelijoiden ja toteuttajien käytettävä erityistä harkintaa. Johdonmukaisetkin ratkaisut vaikutuksien keskittämiseksi saatetaan ymmärtää väärin. Ratkaisujen voidaan helposti tulkita olevan puolueellisia. Niinpä viestinnän merkitys korostuu.

Fyysisessä ulottuvuudessa vaikutuksen keskittäminen voi näyttäytyä osapuolille puolueellisuutena. Kriisinhallintaoperaatiossa voi olla ajallisesti ja paikallisesti välttämätöntä luoda vaikutuksen painopisteitä. Esimerkiksi soveltuvan tukeutumisinfrastruktuurin puuttuminen osasta

¹³⁶ Hoffman teoksessa McIvor (2005), s. 309.

operaatioaluetta aiheuttaa rakentamistarpeen. Rakentamisaktiviteetti aiheuttaa suhteellisesti suuremman toimeliaisuuden jollain alueella. Tämä voidaan tulkita muiden osapuolien näkökulmasta puolueellisuutena. Operaatioalueen maantieteelliset ominaisuudet ohjaavat joukkojen lukumäärää, laatua ja esimerkiksi liikkumismenetelmiä. Vaikeakulkuiseen mutta tiheästi asuttuun maastoon voi olla perusteltua ryhmittää suhteellisesti suuri määrä joukkoja ja ilmakuljetuskalustoa. Tämä näyttäytyy osapuolille sekä määrällisenä että laadullisena puolueellisuutena.

Informaatioulottuvuudessa puolueellisuus voi ilmentyä yksinkertaisesti siten, että konfliktialueella on erilaisia ja eritasoisia levottomuutta aiheuttavia tekijöitä. Ne eivät jakaudu symmetrisesti operaatio-alueelle. Tilannetietoisuuden tarpeet saattavat keskittyä ajallisesti ja paikallisesti. Nämä tarpeet heijastuvat käytännön toimintaan: esimerkiksi partiointiin, tiedonkeruuseen ja viestintään. Vakavampien ja kiireisimpien levottomuustekijöiden käsittely saattaa sivuuttaa muita merkittäviä tekijöitä, jotka ilmenevät muita heikommin ja hitaammin. Osapuolet voivat tulkita kriisinhallintajoukon tiedonintressien ilmentävän puolueellisuutta.

Henkisessä ulottuvuudessa puolueellisuus tai puolueettomuus näyttäytyy kaikissa edellä esiteityissä esimerkeissä, mutta se ilmenee myös muutoin. Esimerkiksi kriisinhallintajoukon kansallisuus, käyttäytyminen, etnisuus ja uskonnollisuus voivat olla erittäin merkittäviä tekijöitä, kun osapuolet muodostavat käsityksensä puolueettomuuden toteutumisesta.

Yhteistoiminta ja puolueettomuus. Periaatteilla on selkeästi havaittava ja voimakas keskinäisriippuvuus. Oikein toteutettu yhteistoiminta osapuolten kanssa luo edellytyksiä puolueettomalle asemalle. Perinteisiin sotilasalan käsitteisiin tukeutuen yhteistoiminta voidaan suppeasti ymmärtää ns. tiedustelukosketuksen ylläpitämisenä. Laajemmin ymmärrettynä se kuuluu olennaisesti sotilaskomponentin keinovalikoimaan. Yhteistoiminta eri muodoissaan sisältää myös merkittäviä riskejä, jotka voivat vaarantaa sotilaskomponentin puolueettoman aseman osapuoliin nähden. Niinpä yhteistoiminta onkin toteutettava avoimesti ja tasapuolisesti. Yhteistoiminta ja puolueettomuus ovat keskenään suotuisia periaatteita.

Myös sotilasjoukon sisäinen yhteistoiminta tukee tasapuolista suhtautumista osapuoliin. Joukon ja johtamisen yhtenäisyyden toteutumisesta, sekä sotilasjoukon sisäisestä yhteistoiminnasta on esitetty asianmukaista kritiikkiä¹³⁷. Vaikka periaatteiden hyödyntäminen on käytännössä haastavaa, ei niiden tavoittelemista voi haastavuuden perusteella hylätä. Laadukas yhteistoi-

---

¹³⁷ Alberts (ja muut 1995).

minta sotilasjoukon sisällä ja ulkoisten kumppanien kanssa tukee toiminnan yhteensovittamista. Näin ollen periaatteilla on selvä kytkös vaikutusperusteiseen ajatteluun¹³⁸.

Aloitteellisuus ja puolueettomuus. Aloitteellisuus on rajoitettua, kun huomioidaan puolueettomuuden vaatimus. Oikein ymmärrettynä aloitteellisuus on tärkeä toimintamalli. Aloitteellisuus on edellytys avautuvien mahdollisuuksien hyödyntämisellä, sekä tunnistamattomien mahdollisuuksien löytämiselle. Jotta aloitteellisuudella olisi suotuisa vaikutus, on operaatioiden toteutuksessa syvällisesti ymmärrettävä puolueettomuuden asettamat vaatimukset ja rajoitukset¹³⁹. *Päinvastoin kuin on esitetty*¹⁴⁰, *aloitteellisuus suorastaan tukee puolueettomuuden periaatetta*. Mandaatti ottaa huomioon puolueettomuuden vaatimukset strategisella tasolla. Ja kriisinhallintaoperaatiolla on selkeä velvoite puolustaa mandaatin toteutumista operatiivisella tasolla¹⁴¹. Puolustamiseen liittyy aina aloitteellisuus¹⁴².

Turvallisuus ja puolueettomuus. Periaatteilla on monitahoinen keskinäisriippuvuus. Lähtökohdaisesti turvallisuus on suotuisa periaate. Joukon sisäinen turvallisuustoiminta ei vaaranna puolueettomuuden periaatetta. Osapuoliin nähden puolueeton asema tukee joukon turvallisuutta. Turvallisuuustoiminnan tulee sisältää järjestelmällistä riskienhallintaa, joka toteutetaan kiinteänä osana suunnittelu-, johtamis-, toimeenpano- ja arviointiprosesseja. Kriisinhallintaympäristöön liittyy merkittäviä riskejä, mutta turvallisuustoiminta ei saa johtaa ylimitoitettuun varovaisuuteen¹⁴³. Tällöin on vaarana menettää sekä osapuolten hyväksyntä ja puolueeton asema.

Yllätys ja puolueettomuus. Yllätyksen ja puolueettomuuden välinen keskinäisriippuvuus ei ole kovin voimakas. Yllätyksen ja osapuolten hyväksynnän välinen keskinäisriippuvuus on huomattavasti merkitsevämpi. Yllätyksen hyödyntäminen on erittäin haastavaa kriisinhallintaympäristössä operatiivisella tasolla. Vaikka yllätyksen hyödyntäminen on haasteellisuutta, tarveta yllätykseen se ei poista. Periaatteet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa epäsuotuisia.

¹³⁸ Hoffman teoksessa Mclvor (2005), ss. 306 - 308. Hoffmanin käyttämä esimerkki Iso-Britannian toimenpiteistä Malesian sodassa (1948-60) osoittaa, että yhdistettyjen operaatioiden malli (*integrated missions*) tai kokonaisvaltainen lähestymistapa (*comprehensive approach*) eivät ole täysin uusia.

¹³⁹ Hoffman teoksessa Mclvor (2005), ss. 302 - 305. Hoffman esittää ymmärtämistä (*understanding*) yhdeksi periaatteeksi rauhaa tukevissa operaatioissa. Tässä asiayhteydessä operaatiotaidon tieteenalalla vaihtoehtoinen määritelmä on tilannetietoisuus.

¹⁴⁰ Vrt. Alberts (ja muut 1995).

¹⁴¹ UNDPKO (2008), ss. 34 - 35. Ks. myös Hoffman teoksessa Mclvor (2005), s. 312.

¹⁴² Ks. alaluku 4.2: aloitteellisuus ja hyväksyntä.

¹⁴³ Ks. myös Hoffman teoksessa Mclvor (2005), ss. 311.

Joustavuus ja puolueettomuus. Sotilaallisen kriisinhallintajoukon toiminnassa joustavuus on sekä mahdollista että välttämätöntä. Koska puolueettomuus on luonteeltaan rajoittava periaate, on joustavuuden periaatetta noudatettava puolueettomuuden muodostamisessa rajoitteissa. Rajoitukset huomioiden periaate on suotuisa.

Voimien taloudellinen käyttö ja puolueettomuus. Voimien taloudellisen käytön periaate on hankala toteuttaa puolueettomasti. Periaate on kuitenkin välttämätön, koska lähtökohtaisesti kriisinhallintajoukot toimivat resurssiniukassa ympäristössä. Tämä huomioiden periaate on rajoituksin suotuisa.

Voimien taloudellinen käyttö voi olla mm. fyysisen tilan, ajoituksen tai joukkojen laadun osalta ristiriidassa puolueettomuuden ilmenemisen kanssa.¹⁴⁴ Tältä osin kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelu ja toimeenpano on jatkuvaa tasapainon tavoittelua. Häiriötekijöinä voidaan nähdä osapuolten julkiset ja julkilausumattomat intressit sekä tulkinnat käytännön toiminnasta.

Ylläpitäminen ja puolueettomuus. Toiminnan ylläpitämisen ja puolueettomuuden periaatteiden välillä vallitsee vähäinen keskinäisriippuvuus. Periaatteet eivät ole operatiivisella tasolla ristiriidassa, joten ylläpitäminen tulkitaan suotuisaksi.

Moraali ja puolueettomuus. Periaatteiden välillä on voimakas keskinäisriippuvuus. Moraali tulkitaan suotuisaksi periaatteeksi, ja sen katsotaan tukevan puolueettomuuden ylläpitämistä. Haasteita moraalin ylläpitämiselle voi asettaa esimerkiksi: (1) oman joukon tulkinnat osapuolten menneestä toiminnasta, (2) oman joukon tulkinnat osapuolten nykyisen aseman oikeutuksesta ja (3) koko poliittisen kriisinhallintaprosessin legitimitetistä.

4.4 Voimankäytön rajoittaminen ja sodankäynnin periaatteet

Päämäärä ja voimankäytön rajoittaminen. Kriisinhallintajoukon itsepuolustuksen kannalta päämäärän valinta ja ylläpitäminen on rajoituksin suotuisa periaate. Se ylläpitää joukon toimintakykyä. Rajoittava tekijä on voimankäytön rajoittaminen vähimpään tarvittavaan sekä voimankäytön asteittaisuus. Periaatteilla on voimakas keskinäisriippuvuus. Voimankäyttöön on turvauduttava, kun se on välttämätöntä kokonaispäämäärien saavuttamiseksi. On tunnistet-

¹⁴⁴ Ks. edellä: vaikutuksen keskittämisen periaate ja puolueettomuus.

tava ero yksittäisten operatiivisten tavoitteiden ja strategisten kokonaispäämäärien välillä¹⁴⁵. Ryhdyttyäessä voimankäyttöön on arvioitava: ”Ollaanko voittamassa yksittäisiä taisteluita vai rauhaa?” Periaatteilla on siten merkittävä kytkös vaikuttavuuteen.

Mandaatin puolustamisessa päämäärän valinta ja ylläpitäminen on rajoituksin suotuisa periaate. Päämäärän valintaan liittyvä varauma mahdolliseen voimankäyttöön tulee olla osapuolten hyväksymää. Valinta ei saa vaarantaa puolueettomuutta pitkällä aikavälillä. Päämäärän ylläpitämiseen liittyen voimankäytön rajoittaminen mandaatin puolustamiseen on suotuisa periaate. Periaatteiden yhdistelmä rajoittaa sodankäynnille luonteenomaista taipumusta eskaloitua.

Vaikutuksen keskittäminen ja voimankäytön rajoittaminen. Periaatteiden yhdistelmä on suotuisa. Vaikutuksen keskittäminen on tarkoituksenmukaista, kun joudutaan voimankäyttöön taktisella tasolla¹⁴⁶. Tämä voi tulla kyseeseen joukon puolustaessa itseään tai mandaattia. Perustellusti on esitetty, että vaikutuksien keskittämisen ajoittaminen ja suuntaaminen on korostuneen tärkeää kriisinhallinnassa¹⁴⁷. Olennaista on tunnistaa ne tekijät ja toimijat, joihin vaikuttamalla voimakeinoilla saavutetaan myönteisiä kokonaisvaikutuksia. Yhtäläillä välttämättömyyksiä on tunnistaa ne tekijät ja toimijat, joihin on vaikutettava muutoin kuin sotilaallisella voimankäytöllä. Ylempien johtoportaiden tulee sallia kriisinhallintaoperaatiolle riittävä toimintavapaus¹⁴⁸, jotta vaikutuksen keskittäminen, voimien taloudellinen käyttö ja yllätyksen periaatteet eivät vaarantuisi.

Yhteistoiminta ja voimankäytön rajoittaminen. Periaatteilla on voimakas keskinäisriippuvuus. Sekä kriisinhallintajoukon sisäinen että ulkoinen yhteistoiminta korostuu, kun voimankäytön rajoittamisen periaatetta noudatetaan. Toimenpiteiden laadun ja määrän tulee joukon sisällä olla yhteismitallisia. Esimerkiksi koko joukon itsepuolustustilanteessa yhteistoiminta korostuu, jotta toiminnot voidaan synkronoida.

Joukon ulkopuolisiin toimijoihin nähden yhteistoiminta korostuu monin eri tavoin. Hyvällä yhteistoiminnalla vältetään tilanteita, joissa voimankäyttöön ajaututaan epätarkoituksenmukaisesti¹⁴⁹. Itse voimankäyttötilanteissa ja niiden jälkeen hyvällä yhteistoiminnalla on mahdol-

¹⁴⁵ Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 305 – 306, 308 – 311. On tarve rajoittaa voimankäyttöä noudattamalla suhteellisuuden, oheisvaurioiden arvioinnin ja siviilien erottelun periaatteita.

¹⁴⁶ UN Peace Operations (2000), s.9.

¹⁴⁷ Mohit, Surdas P.: *How to make peace using the principles of war*, <http://www.csmonitor.com/2007/0813/p09s01-coop.html>, 27.12.2008, s.2. Ks. myös Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 310 - 311.

¹⁴⁸ Mohit (2007), s. 2.. Ks. myös Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 311 - 312.

¹⁴⁹ Ks. MoD (2004), s. 3-10. Doktriini viittaa toiminnan suojaamisen sisältävän voimankäytön lisäksi ns. pehmeitä menetelmiä (*soft measures*). Näiden hyödyntäminen edellyttää yhteistoimintaa.

lista perustella joukon voimankäyttö: miksi toimimme näin? Periaate on suotuisa ja sen merkitys korostuu.

Aloitteellisuus ja voimankäytön rajoittaminen. Näillä periaatteilla on selvästi havaittava suotuisa keskinäisriippuvuus¹⁵⁰. Voimankäytön rajoittamiseen liittyy pyrkimys hyödyntää muita keinoja ennen sotilaallisia voimakeinoja. Aloitteellisuus korostuu ongelmien ennaltaehkäisyssä. Aloitteellisuus liittyy myös joustavuuteen ja yhteistoimintaan, jonka päämääränä on riittävä tilannetietoisuus¹⁵¹. Mikäli sotilaallisten voimakeinojen käyttöön päädytään, korostuu aloitteellisuus oikeiden keinojen valinnassa. Tällöin myös toimien oikea-aikaisuus¹⁵² ja pyrkimys tilanteen nopeaan rauhoittamiseen korostuvat.

Turvallisuus ja voimankäytön rajoittaminen. Turvallisuuden periaate on joukon itsepuolustukseen liittyen välttämätön ja suotuisa periaate¹⁵³. Periaatteiden keskinäisriippuvuus on selvästi havaittava ja voimakas. Voimankäytön tulee olla asteittaista ja suhteutettua. Joukon tehtävän suorittamisen kannalta tarkasteltuna periaatteiden yhdistelmä on suotuisa. Mandaatin puolustamiseksi tehdään vain se mikä on turvallista - hyväksyttävillä riskeillä¹⁵⁴. Tilannetietoisuuden ylläpito, jatkuva tilanteenarviointi ja riskienhallinta luovat perusteet turvallisuudelle.

Yllätys ja voimankäytön rajoittaminen. Yllätyksen periaate on rajoituksin suotuisa, kun se liittyy voimankäytön rajoittamiseen. Yllätyksen antama lisäarvo taisteluteknisellä ja taktisella tasolla lienee kiistaton. Taktisella tasolla sitä voidaan hyödyntää, kun muut keinot on käytetty ja on päädytty voimakeinojen käyttöön. Periaatteiden keskinäisriippuvuus on voimakas, mutta käänteinen. Toisen periaatteen korostuessa toinen periaate joutuu alisteiseen ja heikentyneeseen asemaan.

Yksi yllätyksen rajoituksista on, että myös muut toimijat tietävät kriisinhallintajoukon rajoitetun mahdollisuuden yllätykseen. Joukon odotetaan toimivan ennustettavalla tavalla saamansa tehtävän hengessä. Tästä asetelmasta johtuen kriisinhallintajoukon odotetusta poikkeava toiminta voi todellakin yllättää kaikki toimijat. Yllätys on siis kriisinhallintajoukolle vahva keino myös operatiivisella tasolla. Kriisinhallintaympäristössä kenellekään ei saisi tulla yllätyksenä

¹⁵⁰ UN Peace Operations (2000), s.9.

¹⁵¹ Rintakoski (ja muut 2008), s. 111: ”Flexibility -- Agencies must be adaptable in order to anticipate -- .”

¹⁵² Vrt. Välimäki (1999), s. 122. Välimäki käsittelee sotilaallisen voimankäytön päätösvallan siirtämistä sotilaskomentajalle, ja tämän toimenpiteen oikea-aikaisuutta.

¹⁵³ MoD (2004), s. 3-9.

¹⁵⁴ Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 311 – 312. Turvallisuuden perusteella sotilaskomponentti ei saa muuttua staattiseksi ja toimeettomaksi, jolloin mandaatin täyttäminen vaarantuisi.

joukon valmius voimakeinojen käyttöön¹⁵⁵. Mikäli tämä yllättää eri toimijoita ja osapuolia, on kriisinhallintajoukon uskottavuus sekä pidäke- ja pelotearvo ollut riittämätön.

Sama riittämättömyys voi ilmetä mandaatin puolustamisessa. Joukon uskottavuus tulee muodostua ennen kuin voimankäyttöön päädytään. Toiminnan alkuvaiheessa on usein perustelu tarve osoittaa valmius ja kyky rajoitettuun voimankäyttöön¹⁵⁶. Pelote- ja pidäkearvoa tulee rakentaa johdonmukaisesti heti toiminnan alkuvaiheesta alkaen. Uskottavuus johtaa vaikuttavaan pelote- ja pidäkearvoon.

Milloin kriisinhallintajoukko voisi tarvita operatiivisen tason yllätystä? Nopeasti muodostuneessa ja ennalta arvaamattomassa tilannekehityksessä, joka muodostaa ratkaisevan uhkan operaation kokonaispäämäärille, on yllätyksen hyödyntäminen mahdollisesti perusteltua. Periaatteen vahvuudesta ja rajoituksista johtuen sitä voitaneen käyttää vain harvoin ja harkiten.

Joustavuus ja voimankäytön rajoittaminen. Periaate on rajoituksin suotuisa. Itsepuolustustilanteessa kriisinhallintajoukolla on oltava kyky ja valmius käyttää kaikkia suorituskykyjään. Rajoittavana tekijänä on voimankäyttöön liittyvä asteittaisuuden ja suhteellisuuden periaate. Periaatteilla on siten voimakas keskinäisriippuvuus.

Kriisinhallintajoukon käyttäessä voimakeinoja on suotavaa, että sillä on riittävä ylivoima sekä reservit.¹⁵⁷ Näillä se kykenee säilyttämään toimintavapautensa. Joustavuuden periaate korostuu ennalta arvaamattomissa epäsuotuisissa tilanteissa. Jotta periaatetta kyetään hyödyntämään, sen tukena on oltava riittävä tilannetietoisuus, osaaminen ja toimintavaltuudet¹⁵⁸. Kriisinhallintaympäristöön liittyvät luontaiset ja rakenteelliset rajoitukset ovat haasteellisia. Ne rajoittavat joustavuutta, joka on ollut sodankäynnissä menestymisen kannalta tärkeää.

Voimien taloudellinen käyttö ja voimankäytön rajoittaminen. Periaatteiden välillä vallitsee myönteinen ja voimakas keskinäisriippuvuus. Kriisinhallinnassa on käytettävä oikeita joukkoja, oikeaan aikaan ja oikealla tavalla. Toimenpiteitä tulee tukea reserveillä sekä vaihtoehtoihin

¹⁵⁵ Ks. UN Peace Operations (2000), s.9.

¹⁵⁶ Esimerkiksi UNAMID-operaatioon (United Nations and African Union Mission in Sudan) kohdistui keväällä 2008 pian uusien YK-joukkojen ryhmittymisen yhteydessä ja operaation perustamisvaiheessa selkeitä provokatiivisia hyökkäyksiä. Näiden hyökkäysten tarkoitus lienee ollut monitahoinen. Ensinnäkin niillä selvitettiin joukon valmiutta voimankäyttöön. Toisaalta niillä osoitettiin joukoille niiden toimivan vihamielisessä ympäristössä. Ks. myös MoD (2004), s. 3-9, sekä Välimäki (1999), s. 123.

¹⁵⁷ *Scenario Building for Intermission Meeting in Entebbe - LRA*, UNMIS-esikunnan muistio, syyskuu 2007, ss. 8 – 9, muistiinpanot kirjoittajalla. Ks. myös Mohit (2007), s. 2.

¹⁵⁸ Hoffman teoksessa McIvor (2005), ss. 313 – 315.

tilannekehityksiin varautumisella. Voimankäyttö on rajoitetusti mahdollista, mutta toteutuksen tulee olla taloudellinen¹⁵⁹.

Voimankäyttö mandaatin puolustamiseksi on aina merkittävä päätös. Päätöksentekoon liittyviä olennaisia kysymyksiä on muutamia. Riittävätkö käytössä olevat fyysiset, tiedolliset ja henkiset voimavarat aloitettujen toimenpiteiden loppuunsaattamiseen? Toimitaanko puolueettomuuden ja osapuolten antaman hyväksynnän sallimissa rajoissa? Ratkaisujen ja toimenpiteiden tulee olla korostetun määrätietoisia ja päämäärähakuisia, koska tilanteiden pitkittymisen ja monimutkaistuminen on ollut kriisinhallintatoimille luonteenomaista.

Kriisinhallintaoperaatioissa on pohdittava: mihin toimenpiteisiin ryhdytään, missä järjestyksessä toimenpiteet toteutetaan, mitä yksittäisillä toimenpiteillä tavoitellaan, milloin siirrytään seuraavaan vaiheeseen? On tunnistettava se realiteetti, että kaikkea ei voi ratkaista kerralla. Kun voimavarat ovat rajalliset, on vaikutuksen kohteet ja vaiheistus valittava oikein. Periaatteilla on siis olennainen kytkös vaikuttavuuteen ja päämäärän valintaan.

Ylläpitäminen ja voimankäytön rajoittaminen. Selvää ja tutkimuksen kannalta merkityksellistä yhteyttä näiden periaatteiden välillä ei ole havaittavissa. Jos ylläpitämisessä on huomioitu joustavuuden ja voimien taloudellisen käytön periaatteet, ei ylläpitämisen tueksi useinkaan tarvita voimankäyttöä.

Moraali ja voimankäytön rajoittaminen. Periaatteilla on suotuisa ja merkitsevä voimakas keskinäisriippuvuus. Vain korkeatasoisen moraalisen toimintakyvyn omaavat yksilöt, johtajat ja joukot kykenevät myönteisesti vaikuttamaan kriisinhallintaympäristössä. Vaikka korkeatasoisen moraalin ja suorituskyvyn saavuttaminen on haastavaa¹⁶⁰, se on tavoiteltava ja tärkeä periaate.

Yksilöiden moraalisia valintoja koetellaan kriisinhallintaympäristössä monin eri tavoin¹⁶¹. On lukuisia haasteita: vihamieliset ja aseistetut lapsisotilaat, kansanmurhiin syyllistyneet joukot, rikollisuuden vaikutus jne. Moraalin ylläpidon kannalta merkittävää on, että joukot kohtaavat henkeen ja terveyteen liittyviä vaaroja. Ne kohdataan tilanteissa, jossa ei puolusteta omaa väli-

---

¹⁵⁹ Taloudellisuudella ei tässä yhteydessä tarkoiteta liiketaloudellista taloudellisuutta. Ilmaisulla kuvataan tilannetta, jossa toimintaan kohdennetut voimavarat ovat suotuisassa tasapainossa arvioitavissa oleviin tuloksiin nähden.

¹⁶⁰ Mohit (2007), s. 2.

¹⁶¹ UN Peace Operations (2000), s.9. Ruandan kansanmurhan jälkeen YK:n turvallisuusneuvosto antoi päätöslauselman 1296 (2000). Sen mukaan siviilien suojeleminen on rauhanturvajoukolle aina velvoite.

töntä elinympäristöä. Vain korkeatasoisen moraalin omaavat joukot voivat pitkäjänteisesti ja onnistuneesti toimia kriisinhallintaympäristössä. Tilanteista riippumaton ulottuvuus on, että onnistunut ja oikeutettu voimankäyttö edellyttää aina korkeatasoista moraalialia.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkimustuloksista

Tutkimusongelmiin vastattiin edellisessä luvussa. Turvallisuuden, ylläpitämisen ja moraalien periaatteet yhdessä rauhanturvaamisen periaatteiden kanssa osoittautuivat suotuisiksi. Tämän tutkielman tarkastelunäkökulmasta ja asiayhteydessä yllätyksen periaate näyttäytyy osittain epäsuotuisana. *Päämäärän valinnan, vaikutuksen keskittämisen, yhteistoiminnan, aloitteellisuuden, joustavuuden ja voimien taloudellisen käytön periaatteet näyttävät sisältävän rajoitteita.* Analysointi osoitti yhteydet taktisen, operatiivisen ja strategisen tasojen välillä. Hyödyntämistä rajoittavat haasteet tunnistettiin mm. poliittisesta, sosiaalisesta sekä informaatio ja infrastruktuuri ulottuvuuksista. Tarkastelu osoitti myös, että juuri nämä periaatteet ovat erittäin merkityksellisiä sotilaskomponentin, ja edelleen koko kriisinhallintaoperaation vaikuttavuudelle. Miksi näin voidaan väittää? Juuri näiden periaatteiden analysointi ja tulkinta nosti esiin lukuisia eri ulottuvuuksia ja haasteita. Tämä osoittaa, että periaatteiden hyödyntämiselle on kiistaton tarve. Toisaalta se osoittaa, että periaatteiden soveltaminen käytännön toimintaan edellyttää taitoa – eli operaatiotaitoa.

On ymmärrettävä syvällisesti kriisinhallinnan moniulotteinen toimintaympäristö, jotta voi tulkita eri periaatteiden vaikutuksia ja keskinäisriippuvuuksia. Myös kriisinhallinnan operaatiotaidossa on tarkasteltava fyysistä, tiedollista ja henkistä ulottuvuutta. Näin ollen vaikutusperusteisen ajattelumallin hyödyntäminen kriisinhallinnassa on perusteltua. *Sodankäynnin ja rauhanturvaamisen periaatteiden keskinäisriippuvuuden voimakkuus vaihtelee suuresti.* Jollain periaatteilla on helposti havaittava voimakas kytkös, toisilla kytköksen havaitseminen on haastavaa. *Voimakkuuden lisäksi myös keskinäisriippuvuuden laatu vaihtelee:* osa periaatteista tukee toisiaan, kun taas osa toimii toisiaan vastaan.

Sodankäynnin ja kriisinhallinnan periaatteet ilmenevät sotilaskoukon toiminnassa sekä tiedostetusti että tiedostamatta. Periaatteiden välisen vuorovaikutuksen hahmottaminen on haastavaa mutta mahdollista. Selväpiirteisyteen on pyritty määrittelemällä onko periaate suotuisa, rajoituksin suotuisa vai epäsuotuisa. Käytännön toiminnassa tämänkaltainen jaottelu on ohjeellista, koska operaatiotaidolliset periaatteet ovat aina tilannesidonnaisia. Tarkastelu ei ole ollut yksit-

täiseen tilanteeseen sidottua. Lähdeaineistoon perustuen voidaan todeta, että operaatiovaiheiden tarkastelussa periaatteiden esiintymisen tunnistaminen on hyödyllistä. Periaatteiden avulla voidaan jäsentää tapahtumia uudesta näkökulmasta. Muita jäsentelyvaihtoehtoja ovat esimerkiksi ajalliset, alueelliset ja toiminnalliset näkökulmat. Tulkinnan perusteella voidaan tehdä toimenpidesuosituksia.

Rauhanturvaamisen periaatteet ovat määräyksenomaisia ja siten joustamattomampia tulkinnolle. Sodankäynnin periaatteet ovat ohjeellisia. Niiden hyödyntäminen edellyttää jatkuvaa tulkintaa periaatteiden käyttökelpoisuudesta. Kriisinhallinnassa rauhanturvaamisen periaatteet ovat noudatettavia, ja sodankäynnin periaatteet ovat sovellettavia. Sekä rauhanturvaamisen että sodankäynnin periaatteiden soveltaminen käytäntöön on osa kriisinhallinnan operaatiotaitoa.

Periaatteiden kehittymisestä on tehtävissä havaintoja. YK:n rauhanturvaamisen periaatteissa on havaittavissa NATO:n aikaisempi ohjeistus sekä vaikutusperusteinen ajattelumalli. Samankaltaisen sotilaskoulutuksen omaavat henkilöt ovat olleet valmistelemassa YK:n rauhanturvaamisen doktriinia, joka on käyttökelpoinen strategisen tason ohjausasiakirja. YK:n yhdistettyjen operaatioiden ajattelumallin vaikutus on havaittavissa myös kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta.

Tutkielman keskeisin lisäarvo on periaatteiden välisten mahdollisten ristiriitojen osoittaminen. Ristiriitojen poistamiseen ei ole kyetty paneutumaan, vaan ne jäävät jatkotutkimuksien aiheiksi. *Tutkielmassa on kyetty osoittamaan problematiikan monimuotoisuus, jolloin itse toimenpidesuosituksen yksiselitteisyys korostuu. Monimutkaisuus on siis ymmärrettävä, mutta ohjauksen tulee olla yksiselitteistä. Jos näin ei ole, ohjaus ymmärretään väärin.*

5.2 Pätevyyden ja luotettavuuden arviointi

Tutkimusprosessin vahvuuksia on ollut olemassa olevaan tietoon perustuvan tausta- ja tulkintateorian hyödyntäminen. Analyysin- ja tulkinnan tukena käytetyn ajattelumallin hyödyntäminen on ollut haasteellista. Periaatteiden kohtaamisessa tulisi kyetä hahmottamaan niiden vaikuttavuus eri ulottuvuuksissa, mikä ei ole helppoa.

Vaikka sotataidon väitetään olevan sekä tiedettä että taidetta, on arvioitava tutkimuksen pätevyyttä (validiteettia) ja luotettavuutta (reliabiliteettia)¹⁶². Käytetty lähdeaineisto on lisännyt tutkimuksen pätevyyttä, koska aineisto on keskeisintä sotilaallisen kriisinhallinnan ohjeistusta. Tapaustutkimus voisi lisätä itse periaatteiden pätevyyttä, mutta se ei ollutkaan tutkielman tarkoitus. *Tarkoitus oli vertailla näiden ohjesääntötaasoisten periaatteiden keskinäistä suotuisuutta.* Tutkimustulosten pätevyyttä tukee hermeneuttinen tulkinta, jonka rajoitukset ja subjektiivisuus on tiedostettu ja esitetty. Pohdinnan tukena pyrittiin vaikutusperusteiseen tarkasteluun, johon osin päästiin. Esitetyt tulkinnat ja johtopäätökset ovat kokemusperäisiä.

Tulosten luotettavuutta voi parantaa hyödyntämällä eri menetelmiä. Tässä tutkielmassa luotettavuutta on parannettu valitsemalla vähintään kaksi keskeistä lähdetä, sekä periaatteiden että vaikutusperusteisen ajattelumallin määrittelyyn. Jotta analyysi ei olisi pelkästään kokemusperäistä ja näkemyksellistä, analyysimenetelmän luotettavuutta on parannettu vaikutusperusteisellä ajattelumallilla. Täydentäviin menetelmien tai teorioiden hyödyntämiseen ei ole ryhdytty. Tämän tutkielman puutteita on se, että käytössä oleva aika ei ole mahdollistanut aineiston syvällisesti perusteltua valintaa. Lähdemateriaalin valinnassa ei ole hyödynnetty esimerkiksi bibliometristä analyysia, joka edelleen lisäisi tutkielman lähdemateriaalin luotettavuutta.

5.3 Jatkotutkimuksesta

Jatkotutkimuksen kannalta keskeisiä ja kiinnostavia aihealueita on kolme. Ensimmäinen ja laajin on kriisinhallintaoperaatioiden toteuttaminen vaikutusperusteisen ajattelumallin tuella. Ehkäpä mielenkiintoisin aihealue liittyy tapaustutkimukseen, jossa tässä tutkielmassa esitetyt tulokset tarkasteltaisiin useamman kriisinhallintaoperaation asiayhteydessä. Kolmas aihealue on ehkäpä raskain, ja edellyttäisi kokonaista tutkimussarjaa. Siinä ns. grounded theory-menetelmällä tavoiteltaisiin saturaatiota – eli kyllästämistä¹⁶³. Tavoitteena olisi osoittaa tiettyjen sodankäynnin periaatteiden suotuisuus ja epäsuotuisuus, sekä mahdollisten uusien periaatteiden tarve.

¹⁶² Pätevyyden ja luotettavuuden määritelmiä varten ks. Huttunen (ja muut 2008), ss.57 - 59.

¹⁶³ Huttunen (ja muut 2008), s. 45.

LÄHTEET

1 JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Asiakirjat ja muut kirjalliset lähteet

Scenario Building for Intermission Meeting in Entebbe - LRA, UNMIS-esikunta, syyskuu 2007, muistiinpanot kirjoittajalla.

Specific Military-Strategic Guidance and Direction to the Head of the Military Component United Nations Mission in Sudan (UNMIS), Final draft approved by FC submitted to UNDPKO, UNMIS-esikunta, 18.3.2008, muistiinpanot kirjoittajalla.

1.2 Sähköiset lähteet

James, Paul: *NATO's Effects-based Approach to Operations*, 2007, <http://74.125.77.132/search?q=cache:10uIFqtHS3gJ:transnet.act.nato.int/WISE/EffectiveE/SeminarDeb/DayOneEBAO+Effects-based+Approach+to+Operations+james+paul&hl=fi&ct=clnk&cd=1&gl=fi>, 27.12.2008.

Pienehkö sivistyssanakirja, <http://www.cs.tut.fi/cgi-bin/run/~jkorpela/haku.cgi?>, 9.10.2008.

Sanakirja, <http://www.ilmainensanakirja.fi/sanakirja/>, 11.10.2008.

Sanakirja, <http://www.sanakirja.org>, 11.10.2008.

1.3 Muut julkaisemattomat lähteet

Isberg Jan, prikaatinkenraali, Ruotsin puolustusvoimat, luennot YK:n esikuntaupseerikurssilla, huhtikuu 2007, materiaali kirjoittajalla.

Keskinen Auli, dosentti, Maanpuolustuskorkeakoulu, luennot Maanpuolustuskorkeakoululla 4.9.2008, materiaali kirjoittajalla.

Kesseli Pasi, professori, Maanpuolustuskorkeakoulu, luento Maanpuolustuskorkeakoululla 15.10.2008, materiaali kirjoittajalla.

Rajala Kimmo, everstiluutnantti, Maanpuolustuskorkeakoulu, luento Maanpuolustuskorkeakoululla 15.10.2008, materiaali kirjoittajalla.

Van Dulleman Willem, eversti, YK esikunta, *UN – Key Factor in Peacemaking and Peacekeeping* - esitys Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen seminaarissa, 24.10.2008.

2 JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Kirjallisuus

Biermann, Wolfgang ja Vadset, Martin (toim.): *UN Peacekeeping in Trouble: Lessons learned from the Former Yugoslavia*, Ashgate Publishing Limited, Aldershot, 1998.

Connaughton, Richard: *Military Intervention and Peacekeeping. The Reality*, Ashgate Publishing Limited, Aldershot, 2001.

Davis, Paul: *Effects-Based Operations (EBO) - A Grand Challenge for the Analytical Community*, RAND, Santa Monica, 2001, www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1477/, 26.8.2008.

Krogars, Marco ja Parikka, Eevastiina: *Sotilaana globalisoituvassa maailmassa*, Hakapaino, Helsinki, 1999.

Leonhard, Nina, Aubry, Giulia, Casas Santero, Manuel ja Jankowski, Barbara: *Military Cooperation in Multinational Missions: The Case of EUFOR in Bosnia and Herzegovina*, Impressum, Strausberg, 2008.

McIvor, Anthony D. (toim.): *Rethinking The Principles of War*, Naval Institute Press, Annapolis, 2007.

Puolustusministeriö: *Turvallisesti tulevaisuuteen – Puolustusministerön strategia 2025*, Kirjapaino Keili, Helsinki, 2006.

Rintakoski, Kristina ja Autti, Mikko (toim.): *Comprehensive Approach – Trends, Challenges and Possibilities for Cooperation in Crisis Prevention and Management*, Edita Prima, Helsinki, 2008.

The International Institute for Strategic Studies (IISS): *The Military Balance 2008*, Oxford University Press, London, 2008.

Valtioneuvoston kanslia: *Suomen turvallisuus- ja ulkopoliittika 2004*, Edita, Helsinki, 2004.

2.2 Ohjesäännöt ja oppaat

Kenttäohjesääntö – yleinen osa, Edita Prima, Helsinki, 2007.

Operatiivisen suunnittelun perusteet (FINGOP), Pääesikunta, Helsinki, luonnos 2006.

Ministry of Defense (MoD): *British Defense Doctrine*, Swindon, 2008.

Ministry of Defense (MoD): *The Military Contribution to Peace Support Operations*, Swindon, 2004.

North Atlantic Treaty Organisation (NATO): *Peace Support Operations*, AJP - 3.4.1, 2001

United Nations (UN): *United Nations Peacekeeping Operations - Principles and Guidelines*, 2008, http://pbpu.unlb.org/pbps/Library/Capstone_Doctrine_ENG.pdf, 6.2.2009.

United States Joint Forces Command (USJFC): *Commander's Handbook for Effect Based Approach to Joint Operations*, Standing Joint Forces Headquarters, Suffolk, 2006, <http://www.dinfos.dma.mil/DinfosWeb/JSPAC/Commander'sHandbook-Effects-BasedOperations.pdf>, 27.12.2008.

2.3 Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarjat

Hanen, Tom: *Turvallisuusjohtaminen ja rajavartiolaitos – Yksittäisten onnettomuuksien tutkinnasta strategisten häiriöiden hallintaan*, Hakapaino, Helsinki, 2005.

Huttunen, Mika: *Näkökulmia taktiikkaan – taktiikan käsite ja taktiikan keinot tulkinna kohteena*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 3, nro 1/2005, Edita Prima, Helsinki, 2005.

Huttunen, Mika ja Metteri, Jussi (toim.): *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, nro 1/2008, Edita Prima, Helsinki, 2008.

Nurmela, Teemu: *Sotilaallisen kriisinhallintajoukon taistelutilaan vaikuttavat tekijät*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 2, nro 1/2007. Edita Prima, Helsinki, 2007.

Raitasalo, Jyri ja Sipilä, Joonas: *Sodan määrittelystä - Käsitteet sodasta sodankäynnin taustalla*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 4, nro 18. Edita Prima, Helsinki, 2004.

Välimäki, Pasi: *Tiedustelu rauhaatukevissa operaatioissa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 1, nro 14, Hakapaino, Helsinki, 1999.

2.4 Tutkimukset ja opinnäytteet

Batschelet, Allen W.: *Effect Based Operations: A New Operational Model*, US Army War College, Pennsylvania, 2002, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/ebo_batschelet.pdf, 27.12.2008.

Ilvonen, Janne: *Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin*, esiupseerikurssin tutkielma, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2008a.

Matthews, Matt M.: *We Were Caught Unprepared: The 2006 Hezbollah-Israeli War*, U.S Army Combined Arms Center, Fort Leavenworth, www.cgsc.army.mil/carl/download/csipubs/matthewsOP26.pdf, 9.9.2008.

Pöyhiä, Mikko: *Vaikutukseen perustuvat operaatiot merellisessä kriisinhallinnassa*, pro-gradu tutkielma, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2008.

Report of the Panel on *UN Peace Operations*, United Nations, 2000, http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/, 13.9.2008.

2.5 Artikkelit

Alberts, David S. ja Hayes, Richard E. : *Command Arrangements for Peace Operations - Tensions Between Principles of War and Peace Operations*, NDU Press Book, 1995, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ndu/peace_alberts/tensions.html, 26.12.2008.

Carpenter, Mason P. ja Andrews, William F. (2008): Effect-Based Operations – Combat Proven, *Joint Forces Quarterly*, Issue 52 1st quarter 2009, http://www.ndu.edu/inss/Press/jfq_pages/editions/i52/16.pdf, 27.12.2008.

Dunlap, Charles J.: Neo-Strategicon - Modernized Principles of War, *Military Review April-March 2006*, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/dunlap.pdf>, 27.12.2008.

Ellsworth, James P.: Letters to the Editor, *Joint Forces Quarterly*, Issue 42 3rd quarter 2006 http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/42letters.pdf, 27.12.2008.

Ilvonen, Janne: EBO ja EBAO – vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin, *Sotilasajakausilehti 9/2008*, AO Paino, Mikkeli, 2008b.

Kesseli, Pasi ja Huhtinen, Aki-Mauri: Voiko sotaa systematisoida, *Sotilasaikauslehti 12/2007*, AO Paino, Mikkeli, 2007.

Mattis, James N.: USJFCOM Commander's Guidance for EBO, *Joint Forces Quarterly*, Issue 51 4th quarter 2008, http://www.ndu.edu/inss/Press/jfq_pages/editions/i51/4.pdf, 27.12.2008.

Mohit, Surdas P.: How to make peace using the principles of war, 2007, <http://www.csmonitor.com/2007/0813/p09s01-coop.html>, 17.2.2009.

Vego, Milan: Effects Based Operations – A Critique, *Joint Forces Quarterly*, Issue 41 2nd quarter 2006, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/4114.pdf, 25.8.2008.

2.6 Lainsäädäntö

Laki Puolustusvoimista 11.5.2007/551, <http://www.finlex.fi/fi/ajantasa/>, 24.8.2008.

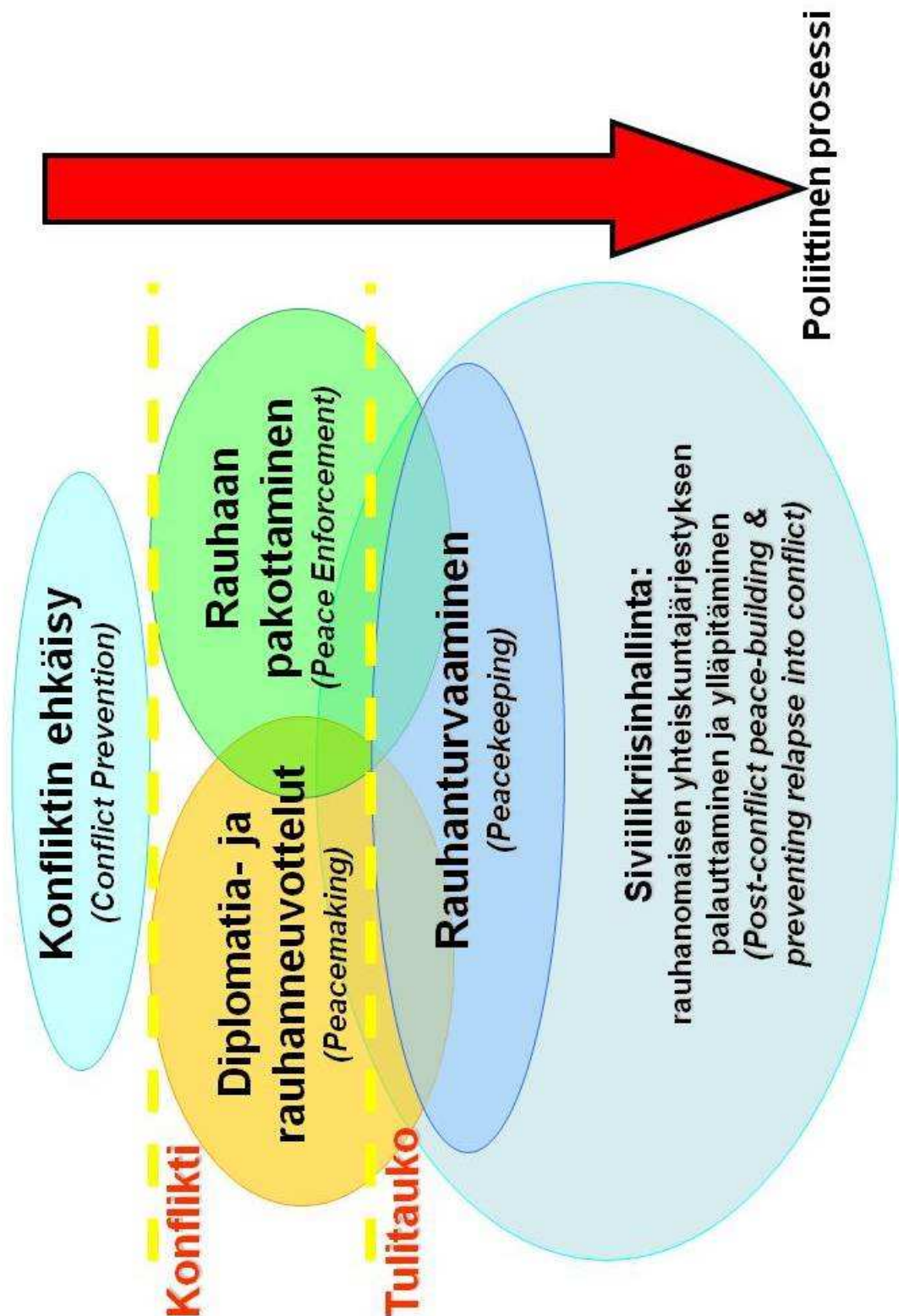
LIITTEET

Liite 1: Rauhan turvaamisen asemointi kriisinhallinnassa (2 sivua)

Liite 2: Operatiivisen tason asemointi yleisesti ja YK-järjestelmässä (2 sivua)

Liite 3: Diskussio vaikutusperusteisesta lähestymistavasta operaatioihin (2 sivua)

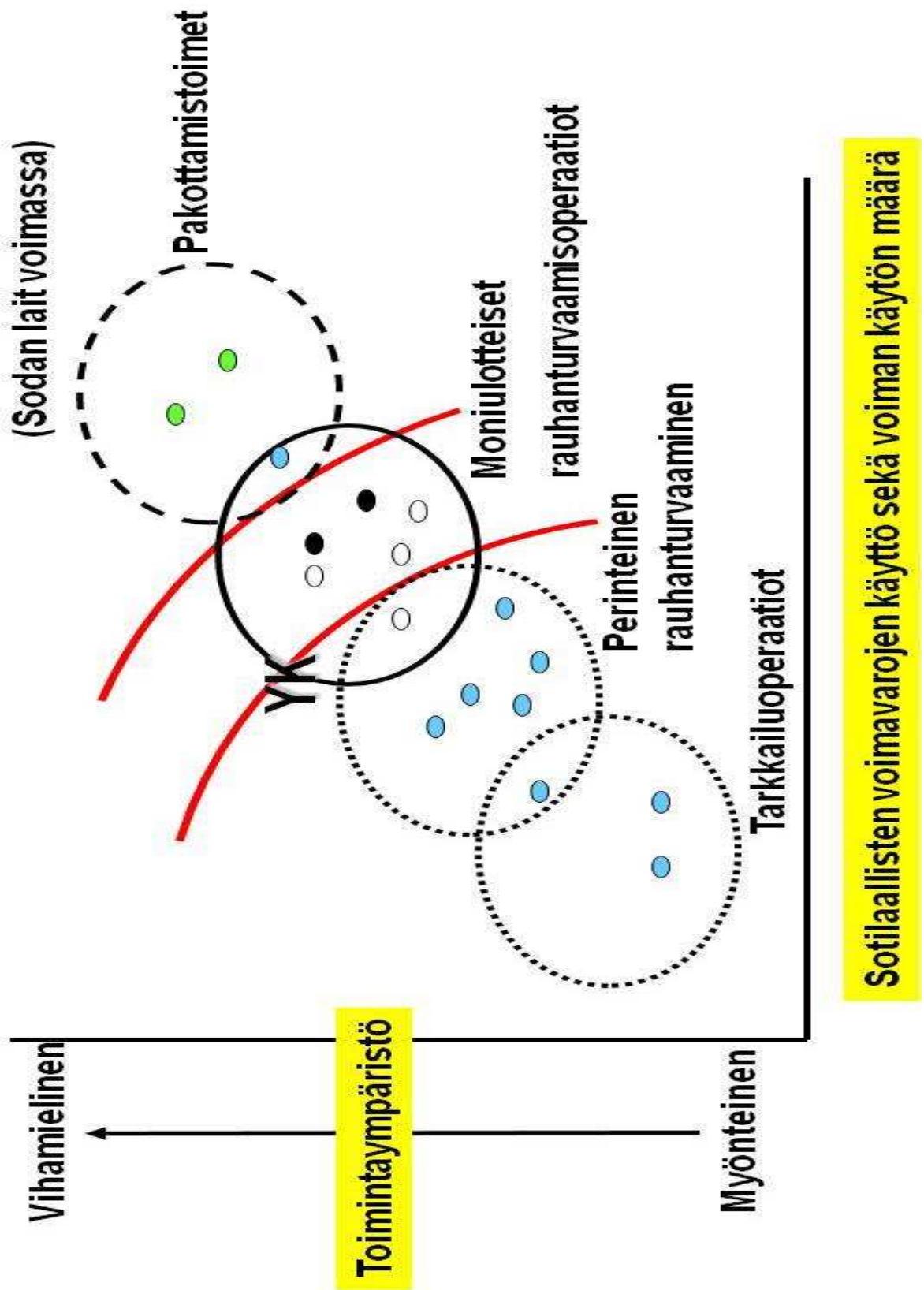
Liite 4: Tutkijan kriisinhallintaan liittyvät taustatiedot (1 sivu)

Kuva: Rauhanturvaamisen asemointi kriisinhallinnassa, osa 1 (2)¹⁶⁴

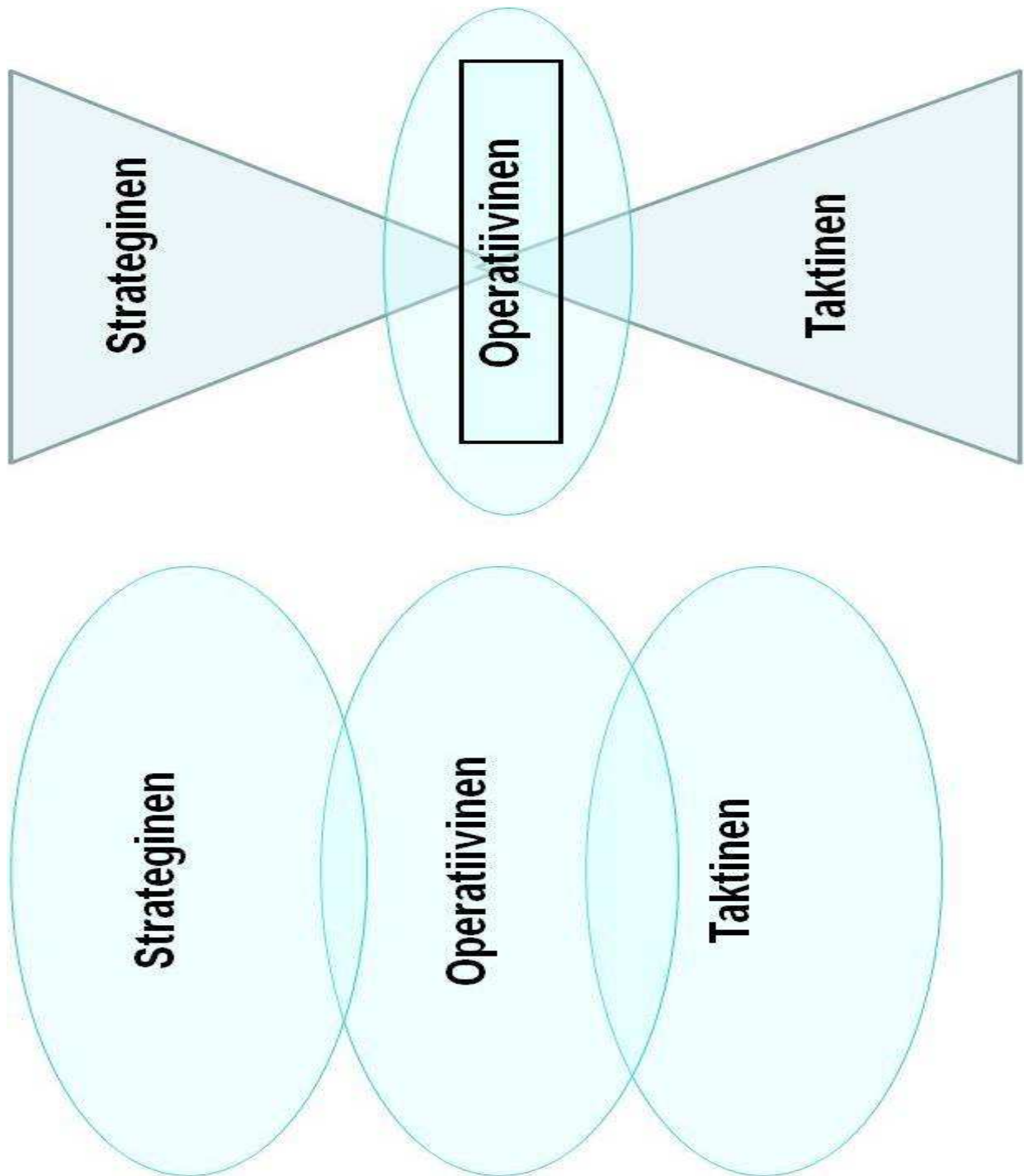
¹⁶⁴ Van Dulleman, Willem: *UN – Key Factor in Peacemaking and Peacekeeping* - esitys Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen seminaarissa, 24.10.2008. Eversti van Dulleman on YK rauhanturvaosaston käynnissä olevien operaatioiden osastopäällikkö (i.e. Chief Current Military Operations Service, Office of Military Affairs, DPKO). Ks. myös UNDPKO (2008), s. 18-19, liite 2.

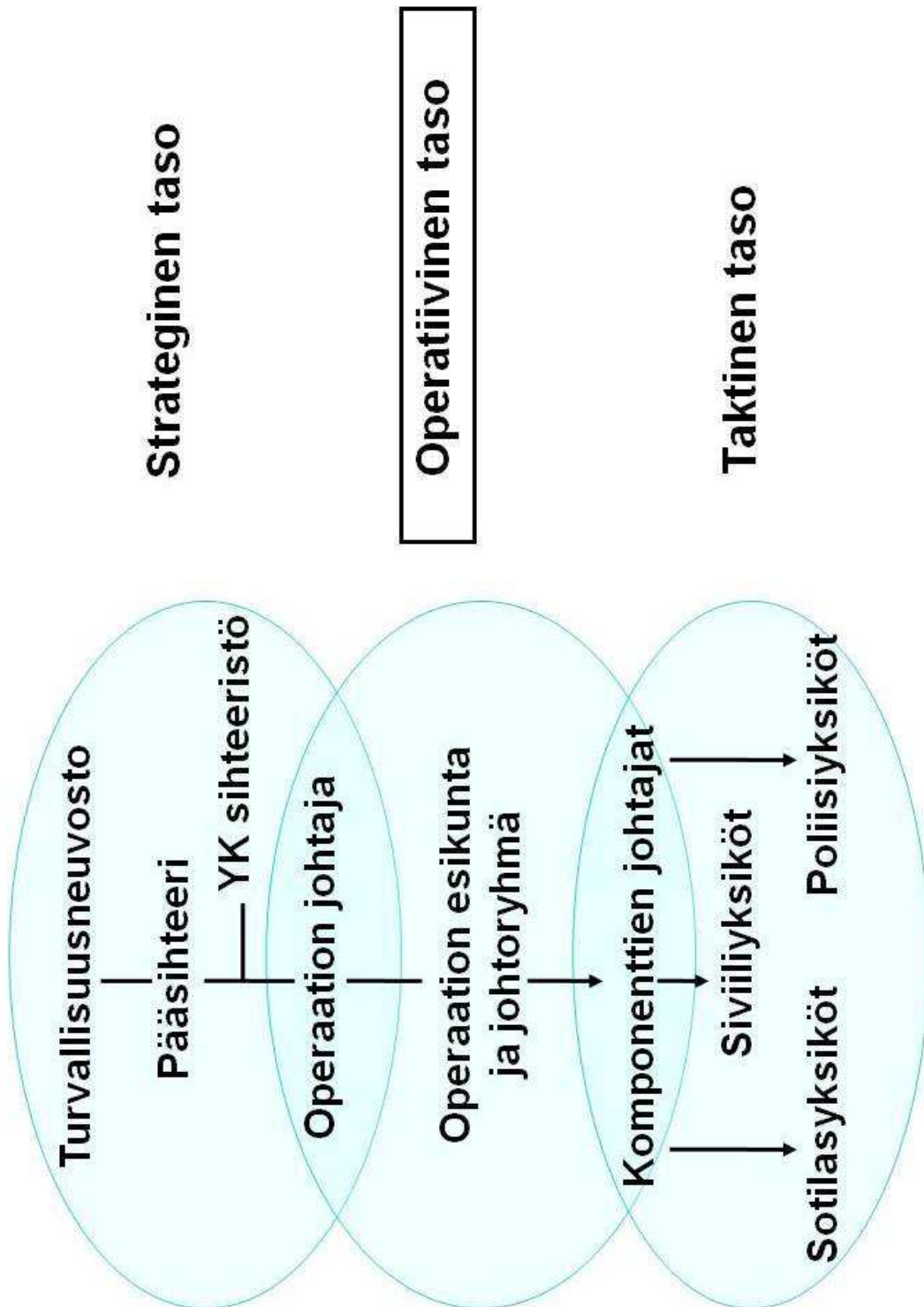
Kuva: Rauhanturvaamisen asemointi kriisinhallinnassa, osa 2 (2)¹⁶⁵

¹⁶⁵ Van Dulleman (2008) ; UNDPKO (2008), s. 18-19, liite 2.

Kuva: **Operatiivisen tason aseointi yleisesti**¹⁶⁶

¹⁶⁶ Ministry of Defense: *The Military Contribution to Peace Support Operations*, Swindon, 2004 , ss. 2-14 – 2-15.

Kuva: **Operatiivisen tason aseointi YK-järjestelmässä**¹⁶⁷

Selite: Turvallisuusneuvosto (Security Council), Pääsihteeri (Secretary General), YK-sihteeristö (UN Secretariat), Operaation johtaja (Head of Mission), Operaation esikunta ja johtoryhmä (Mission Headquarters and Leadership Team), Komponenttien johtajat (Component Heads). Operaation johtaja on lähtökohtaisesti pääsihteerin erityisedustaja (Special Representative of the Secretary General, SRSG). Sotilaskomponentin komentaja (Force Commander, FC) on yksi komponenttien johtajista ja kuuluu operaation johtoryhmään.

¹⁶⁷ UN: *United Nations Peacekeeping Operations - Principles and Guidelines*, 2008, s. 67.

Diskussio vaikutusperusteisesta lähestymistavasta operaatioihin

Määritelmä. Professorit Kesseli ja Huhtinen kirjoittavat: ”Vaikutuskeskeisiksi operaatioiksi voidaan määritellä ne operaatiot, joiden suunnittelu ja toimeenpano perustuvat operatiivisen ympäristön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Lisäksi siihen kuuluu kiinteästi jatkuva arviointi. Lopputuloksena syntyy kyky vaikuttaa tai muuttaa systeemin käyttäytymistä tai mahdollisuuksia soveltamalla integroituja voiman käytön keinoja poliittisten päämäärien saavuttamiseksi.”¹⁶⁸ Kesselin ja Huhtisen määritelmä on hyvä, koska se säilyttää operaatiotaidollisen olemuksen. Ajattelumalli soveltuu kriisinhallintaan, mutta sitä ei tulisi määritellä kriisinhallinnan kautta. Kesselin ja Huhtisen määritelmässä korostuvat: kokonaisvaltaisuus, ymmärrys, järjestelmien dynaamisuus ja tarve vaikuttaa järjestelmiin. Sanan voima asemasta tulisi käyttää suorituskykyjä tai vaikuttamisen keinoja.

Käytettävyys ja kritiikki. Erityistä huomiota tulee kiinnittää värikkääseen julkiseen keskusteluun EBAO:n hyödynnettävyydestä.¹⁶⁹ USJFCOM komentaja kenraali James N. Mattis, maavoimien aselajikeskuksen (US Army Combined Arms Center) tutkijan Matt M. Matthews ja merivoimien sotakorkeakoulun (US Naval War College) professori Milan Vego esittävät voimakkaat kriittiset näkemykset EBAO:n käyttökelpoisuudesta. Yhdysvaltojen maanpuolustuskorkeakoulun (National Defense University) everstit Mason Carpenter ja William Andrews sekä merivoimien sotakorkeakoulun professori James Ellsworth esittävät perusteltuja näkemyksiä EBAO:n puolesta. *Johtopäätökseni EBO- ja EBAO-ajatteluun liittyvästä keskustelusta on seuraava. Matthews ja Mattisin kritiikki on epäjohdonmukaista ja kohdistuu väärin perustein EBAO-ajattelua kohtaan. Tosin he toimivat älyllisinä herätyskelloina. Kokonaisvaltaisempi, johdonmukaisempi ja parempaa sotataidollista ajattelua edustaa everstien Carpenter*

¹⁶⁸ Kesseli, Pasi ja Huhtinen, Aki-Mauri (2007): Voiko sotaa systematisoida, *Sotilasaikakausilehti* 12/2007, AO Paino, Mikkeli.

¹⁶⁹ Useita lähteitä:

- 1) Carpenter, Mason P. ja Andrews, William F.: Effect-Based Operations – Combat Proven, *Joint Forces Quarterly*, Issue 52 1st quarter 2009, http://www.ndu.edu/inss/Press/jfq_pages/editions/i52/16.pdf, 27.12.2008.
- 2) Matthews, Matt M.: *We Were Caught Unprepared: The 2006 Hezbollah-Israeli War*. Combat Studies Institute, U.S Army Combined Arms Center, Fort Leavenworth, www.cgsc.army.mil/carl/download/csipubs/matthewsOP26.pdf, 9.9.2008.
- 3) Mattis, James N.: USJFCOM Commander’s Guidance for EBO, *Joint Forces Quarterly*, Issue 51 4th quarter 2008, http://www.ndu.edu/inss/Press/jfq_pages/editions/i51/4.pdf, 27.12.2008.
- 4) Vego, Milan: Effects Based Operations – A Critique, *Joint Forces Quarterly*, Issue 41 2nd quarter 2006, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/4114.pdf, 25.8.2008.
- 5) Ellsworth, James P.: Letters to the Editor - kirjoitus, *Joint Forces Quarterly*, Issue 42 3rd quarter 2006 http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/42letters.pdf, 27.12.2008.

ja Andrews artikkeli. USJFCOM Commander's Handbook fore EBAO on eheä alku ajattelumallin jatkokehittelylle ja tukee Carpenter ja Andrews artikkelia.

Ilvosen tutkimuksen keskeisiä johtopäätöksiä on, että EBAO ei korvaa sotataidon perusperiaatteita. Se täydentää suunnittelu- ja toimeenpanomenetelmiä tarjoamalla niihin johdonmukaisen ja kokonaisvaltaisen ajattelumallin.¹⁷⁰ Pöyhien tutkimuksessa tehtyyn johtopäätökseen liittyen on esitettävä täydentäviä näkökulmia.¹⁷¹ *On erotettava toisistaan kriisinhallintaoperaatioiden kokonaisuutta ohjaavat toimintamallit (mm. ”integrated mission approach” tai ”comprehensive approach”) ja suunnittelutyökalut.* Vaikutusperusteinen lähestymistapa operaatioihin (EBAO) on ajattelumalli ja suunnittelutyökalu. Se ei ole yhtä kattava kuin kokonaisvaltaisen lähestymistavan toimintamallit, ja ei yksinään sovellu kriisinhallinnan toimintamalliksi. EBAO-ajattelumalli on työkalu näiden toimintamallien sisällä operaatioiden suuntaamiseksi.

---

¹⁷⁰ Ilvonen (2008a)

¹⁷¹ Pöyhä (2008), s. 78.

Tutkijan kriisinhallintaan liittyvät taustatiedot

Tutkijalla on alla esitetty kokemus kriisinhallintatehtävistä:

- Sotilastarkkailija/kenttäaseman päällikkö ja tiedustelu/tiedotus-upseeri
  - o UNMOGIP-operaatio, Pakistan – Intia, 2002–200
- Vanhempi suunnittelu-upseeri
  - o UNMIS-operaatio, Sudan, 2007–2008
- Oppilasupseeri
  - o UNMOC-sotilastarkkailijakurssi, Suomi, 2001
- Oppilasupseeri
  - o Puolustusvoimien kansainvälisen toiminnan turvallisuuskurssi, Suomi, 2005
- Oppilasupseeri
  - o UNSOC-esikuntaupseerikurssi, Ruotsi, 2007

Tulkintaan vaikuttava tutkijan subjektiivisuus ilmenee seuraavasti:

- Epäilevä suhtautuminen ns. rauhaan pakottamiseen eli ko. toimintamallin käyttökelpoisuuteen kansainvälisessä järjestelmässä¹⁷².
- Kriisinhallintatehtävissä tulee koko sotilaallisen voimankäytön kirjon (valikoiman) ja tehon käyttö olla mahdollista, mutta käytön ongelmallisuudet on tiedostettava.
- Voimankäyttö on aina oltava perusteltua ja oikeutettua sekä taistelutekniikan, taktiikan, laillisuuden kuin moraalien näkökulmista.
- Tutkija omakohtainen kokemus kriisinhallintaoperaatioista rajoittuu kahteen YK-rauhanturvaoperaatioon sekä niihin liittyvään valmistavaan koulutukseen.

---

¹⁷² Biermann, Wolfgang ja Vadset, Martin (toim.): *UN Peacekeeping in Trouble* --, Ashgate, Aldershot, 1998, s. 118. Tutkimushenkilöt olivat hahmottaneet YK:n ja NATO:n suorituskykyjen erilaisuudet.